

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΑΝΑΣΤΑΛΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ
ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ ΑΜΕΣΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ
ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗ ΤΟΥΣ**

Υποβληθείσα στο πλαίσιο του:

ΠΜΣ «Παγκόσμια Πολιτική Οικονομία»

Μεταπτυχιακός Φοιτητής:

Ελευθέριος Αυγενάκης

Απρίλιος 2015

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Εννοιολογική προσέγγιση των Ξένων Άμεσων Επενδύσεων	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Η εξέλιξη των ΞΑΕ σε παγκόσμιο επίπεδο	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Κατηγοριοποίηση και κίνητρα των ΞΑΕ.....	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Οικονομικές και πολιτικές επιδράσεις των ΞΑΕ στις χώρες υποδοχής και στις χώρες προέλευσης.....	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. Παράγοντες που επηρεάζουν την επιλογή του τόπου εγκατάστασης και την προσέλκυση ΞΑΕ.	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. Η εξέλιξη των εισροών ΞΑΕ στην Ελλάδα: Μια συγκριτική ανάλυση.....	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8. Η γεωγραφική προέλευση των ΞΑΕ στην Ελλάδα	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9. Κλαδική κατανομή των ΞΑΕ στην Ελλάδα	39
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10. Βασικές επιδράσεις των ΞΑΕ στην Ελλάδα.....	42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11. Ανασταλτικοί παράγοντες των ΞΑΕ στην Ελλάδα.....	43
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12. Πολιτικές και δράσεις για την προσέλκυση επενδύσεων στην Ελλάδα.....	65
12.1 Κλάδοι με προοπτικές προσέλκυσης ΞΑΕ στην Ελλάδα.	65
12.2 Μεταρρυθμίσεις για την προσέλκυση επενδύσεων στην Ελλάδα	67

12.3 Εφαρμογή ολοκληρωμένης στρατηγικής μάρκετινγκ για την προσέλκυση επενδύσεων στην Ελλάδα	73
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13. Συμπερασματικές παρατηρήσεις.....	78
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	80
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	86

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1 ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΕΙΣΡΟΕΣ ΚΑΙ ΕΚΡΟΕΣ ΞΑΕ (ΔΙΣ \$)	12
ΠΙΝΑΚΑΣ 2 ΚΡΑΤΙΚΑ ΠΑΡΕΜΒΑΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΚΑΙ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΠΟΘΑΡΡΥΝΟΥΝ ΤΗΝ ΕΙΣΡΟΗ ΞΑΕ....	25
ΠΙΝΑΚΑΣ 3 ΚΙΝΗΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗ ΞΑΕ	27
ΠΙΝΑΚΑΣ 4 ΕΙΣΡΟΕΣ (INFLOWS) ΞΑΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΕ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ (ΔΙΣ \$)	33
ΠΙΝΑΚΑΣ 5 ΑΠΟΘΕΜΑ (STOCKS) ΞΑΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΕ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ (ΔΙΣ \$).....	33
ΠΙΝΑΚΑΣ 6 ΠΟΣΟΣΤΟ ΞΑΕ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟ ΤΟΥ ΕΓΧΩΡΙΟΥ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟΥ ΠΑΓΙΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ (%).....	33
ΠΙΝΑΚΑΣ 7 ΞΑΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΕ ΑΛΛΕΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΕΕ ΣΕ ΚΡΙΣΗ (ΣΕ ΔΙΣ \$)	34
ΠΙΝΑΚΑΣ 8 ΔΕΙΚΤΕΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΧΩΡΩΝ	44
ΠΙΝΑΚΑΣ 9 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΠΙ ΜΕΡΟΥΣ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ DOING BUSINESS 2015 ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	46
ΠΙΝΑΚΑΣ 10 ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΡΟΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΑΔΕΙΟΔΟΤΗΣΗΣ ΜΙΑΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ	58
ΠΙΝΑΚΑΣ 11 ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΕΙΔΙΚΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΔΕΙΟΔΟΤΗΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	59
ΠΙΝΑΚΑΣ 12 ΚΛΑΔΟΙ ΜΕ ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΞΑΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	66

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

ΓΡΑΦΗΜΑ 1 ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΕΙΣΡΟΩΝ ΞΑΕ ΜΕΤΑΞΥ ΑΝΑΠΤΥΓΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΩΝ ΧΩΡΩΝ....	13
ΓΡΑΦΗΜΑ 2 ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΞΑΕ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΣ ΚΑΙ ΣΕ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	13
ΓΡΑΦΗΜΑ 3 ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΕΣ ΧΩΡΕΣ ΕΙΣΡΟΗΣ ΞΑΕ	14
ΓΡΑΦΗΜΑ 4 ΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΕΣ ΧΩΡΕΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ ΤΩΝ ΞΑΕ	14
ΓΡΑΦΗΜΑ 5 ΟΙ ΕΙΣΡΟΕΣ ΞΑΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2003-2013 (ΣΕ ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΑ ΕΥΡΩ)	35
ΓΡΑΦΗΜΑ 6 ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΕΙΣΡΟΕΣ ΞΑΕ ΑΝΑ ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2003-2007 (ΣΕ ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΑ ΕΥΡΩ)	36
ΓΡΑΦΗΜΑ 7 ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΕΙΣΡΟΕΣ ΞΑΕ ΑΝΑ ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2008-2013 (ΣΕ ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΑ ΕΥΡΩ)	37
ΓΡΑΦΗΜΑ 8 ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΕΙΣΡΟΕΣ ΞΑΕ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ (2008-2013)..	39
ΓΡΑΦΗΜΑ 9 ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΟΛΙΚΩΝ ΕΙΣΡΟΩΝ ΞΑΕ ΣΤΗΝ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2008- 2013	40
ΓΡΑΦΗΜΑ 10 ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΟΛΙΚΩΝ ΕΙΣΡΟΩΝ ΞΑΕ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ (2008-2013)	41
ΓΡΑΦΗΜΑ 11 ΚΥΡΙΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΑΔΕΙΟΔΟΤΗΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	52

Εισαγωγή

Η συνεχώς αυξανόμενη διεθνοποίηση των εθνικών οικονομιών και ο προοδευτικός σχηματισμός μιας παγκόσμιας οικονομίας της προκάλεσε, μεταξύ άλλων, και τον έντονο ανταγωνισμό των κρατών για την προσέλκυση κινητών συντελεστών παραγωγής (π.χ. κεφάλαια, εργασία, τεχνολογία και τεχνογνωσία) και ξένων επενδύσεων. Η απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου, η μείωση του κόστους των μεταφορών και οι νέες μεταφορικές τεχνολογίες, η συνεχής εξέλιξη και εξάπλωση των τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας (ΤΠΕ), η συμμετοχή στην παγκόσμια οικονομία σχεδόν όλων των χωρών του κόσμου, ειδικά μετά την άρση του διπολισμού, η ύπαρξη τεράστιων επενδυτικών κεφαλαίων και η αύξηση της διεθνούς κινητικότητας αυτών, οι νέες στρατηγικές των πολυεθνικών κ.α. δημιούργησαν συνθήκες που επέτρεψαν τη διεθνοποίηση της παραγωγής και διάθεσης αγαθών και υπηρεσιών (Porter 1989). Στο σύγχρονο κόσμο, οι δυνατότητες επιλογής του τόπου εγκατάστασης των πολυεθνικών επιχειρήσεων έχουν αυξηθεί σημαντικά και λόγω της ευέλικτης παραγωγής, δηλαδή της αποκεντρωμένης παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών στο πλαίσιο νέων αλυσίδων προστιθέμενης αξίας (Gomes-Casseres 1996). Δυνητικά, όλες οι χώρες του κόσμου συνιστούν τόπους εγκατάστασης επιχειρήσεων. Το γεγονός αυτό προκαλεί τον ανταγωνισμό εθνικών, περιφερειακών και τοπικών συστημάτων για την προσέλκυσή τους (Begg 2002). Στο πλαίσιο αυτό οι διάφορες χώρες (και τα χωρικά υποσύνολα αυτών) αναπτύσσουν στρατηγικές προκειμένου να αναδείξουν τα συγκριτικά τους πλεονεκτήματα, να δημιουργήσουν ευνοϊκές εσωτερικές συνθήκες υποδοχής και ένα ευνοϊκό επενδυτικό περιβάλλον, καθώς επίσης και να προσφέρουν ελκυστικές υπηρεσίες και κίνητρα, ώστε να αποτελέσουν τον τόπο εγκατάστασης νέων οικονομικών δραστηριοτήτων, να προσελκύσουν συντελεστές παραγωγής και την έδρα μεγάλων οικονομικών επιχειρήσεων και οργανισμών (Quick 2007, Dinnie 2009, Kotler et al 1993). Με δεδομένο τον έντονο διεθνή ανταγωνισμό, κάθε καλείται να διαμορφώσει ευνοϊκές εσωτερικές συνθήκες υποδοχής ξένων επενδύσεων, ώστε να αξιοποιήσει τα οφέλη που αυτές

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΑΥΓΕΝΑΚΗΣ

προσφέρουν στην οικονομική ανάπτυξη και ευημερία της. Συνεπώς, η πρόκληση αυτή είναι μία από τις σημαντικότερες και για την Ελλάδα. Η χώρα μας, παρά τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα που διαθέτει, δεν ανήκει παραδοσιακά στις χώρες με υψηλές επιδόσεις στην προσέλκυση ξένων άμεσων επενδύσεων (ΞΑΕ). Η κατάσταση έχει επιδεινωθεί τα τελευταία έτη της κρίσης. Η πολιτική και μακροοικονομική αστάθεια, σε συνδυασμό με την επιδείνωση της διεθνούς εικόνας της χώρας, αποθαρρύνουν την υλοποίηση ΞΑΕ. Από την άλλη, όπως δείχνουν τα παραδείγματα άλλων χωρών (π.χ. Ιρλανδία, Πορτογαλία, Τουρκία, Βραζιλία), για την έξοδο από την κρίση και τον φαύλο κύκλο της ύφεσης είναι παραπάνω από αναγκαία συνθήκη η αύξηση των εισροών ΞΑΕ. Συνεπώς, προκύπτουν εύλογα κεντρικά ερωτήματα όπως:

- Ποια είναι η εξέλιξη των ΞΑΕ διεθνώς και ποια είναι η επίδοση της χώρας μας σε σύγκριση με άλλες οικονομίες της ευρύτερης περιοχής και της ΕΕ γενικότερα;
- Ποιοι είναι οι σημαντικότεροι παράγοντες που επηρεάζουν τις εισροές ΞΑΕ σε μια χώρα και ποια είναι η υφιστάμενη κατάσταση στη χώρα μας;
- Ποιοι είναι οι παράγοντες που εμποδίζουν μια δυναμική αύξηση των ΞΑΕ στην Ελλάδα;
- Ποια θα πρέπει να είναι η στρατηγική και ποιες οι βασικές πολιτικές παρεμβάσεις για τη βελτίωση των συνθηκών υποδοχής ΞΑΕ στη χώρα μας;

Τα ερωτήματα αυτά βρίσκονται στο επίκεντρο της έρευνας της παρούσας εργασίας.

Στην ενότητα 2 προσεγγίζεται εννοιολογικά ο όρος ΞΑΕ. Εν συνεχεία, στην ενότητα 3 παρατίθενται στοιχεία για ποσοτική εξέλιξη των παγκόσμιων και περιφερειακών ΞΑΕ. Στην ενότητα 4 επιχειρείται μια κατηγοριοποίηση αυτών, ενώ στην επόμενη ενότητα 5 καταγράφονται συνοπτικά οι βασικές επιδράσεις των ΞΑΕ, τόσο στις χώρες υποδοχής, όσο και στις χώρες προέλευσης. Οι παράγοντες που επηρεάζουν τον τόπο εγκατάστασης των ΞΑΕ αναλύονται στην ενότητα 6, η οποία αποτελεί και το βασικό πλαίσιο της ανάλυσης των επόμενων ενότητων. Στις ενότητες 7, 8, 9 και

10 επιχειρείται η καταγραφή των επιδόσεων της χώρας μας στην προσέλκυση επενδύσεων, η γεωγραφική και κλαδική διάρθρωση αυτών καθώς και οι σημαντικότερες επιδράσεις αυτών στην ελληνική οικονομία. Στην ενότητα 11 παρουσιάζονται και αξιολογούνται οι παράγοντες που εμποδίζουν την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και την εισροή ΞΑΕ στην Ελλάδα. Εδική αναφορά, στη βάση πρωτογενούς έρευνας, γίνεται σε εμπόδια όπως η γραφειοκρατία και το κοστοβόρο και χρονοβόρο σύστημα της αδειοδότησης επιχειρήσεων και επενδυτικών έργων.

Στην ενότητα 12 και στη βάση των συμπερασμάτων της προηγηθείσας ανάλυσης αναπτύσσονται σε αδρές γραμμές οι αναγκαίες πολιτικές και δράσεις για την άρση των εμποδίων και τη βελτίωση των συνθηκών υποδοχής ΞΑΕ στη χώρα μας, στο πλαίσιο μιας νέας στρατηγικής. Τέλος, στην ενότητα 13 συνοψίζονται τα βασικά συμπεράσματα της εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Εννοιολογική προσέγγιση των Ξένων Άμεσων Επενδύσεων

Οι Ξένες Άμεσες Επενδύσεις (ΞΑΕ, στα αγγλικά «*foreign direct investments*») είναι περιουσιακές τοποθετήσεις (επενδύσεις) στο εξωτερικό από έναν ημεδαπό επενδυτή (φυσικό ή νομικό πρόσωπο). Σε αντίθεση με τις επενδύσεις χαρτοφυλακίου, στην περίπτωση μιας ΞΑΕ το κίνητρο είναι η απόκτηση ελέγχου και επιρροής της επιχειρηματικής δραστηριότητας στην αλλοδαπή και, φυσικά, η απόκτηση κέρδους μέσα από την παραγωγή ή/και διάθεση αγαθών και υπηρεσιών. Επίσης, στην περίπτωση των ΞΑΕ δεν λαμβάνει χώρα μόνον ροή κεφαλαίων, αλλά και τεχνολογίας, τεχνογνωσίας, εργασίας κ.α. Σύμφωνα με τα διεθνή στάνταρ, μια επένδυση στο εξωτερικό χαρακτηρίζεται ως ΞΑΕ όταν οδηγεί στην απόκτηση τουλάχιστον του 10% του κεφαλαίου μιας επιχείρησης στην αλλοδαπή (Κυρκιλής 2007, Λιαργκόβας 2007) .

Οι ΞΑΕ υλοποιούνται από τις λεγόμενες πολυεθνικές επιχειρήσεις (multinational enterprises), δηλαδή από επιχειρήσεις με εγκατάσταση σε περισσότερες από μία χώρες (Ρουμελιώτης 1999, Πουρναράκης 2000). Ως μητρική χαρακτηρίζεται η εγχώρια εταιρεία που διενεργεί την επένδυση στο εξωτερικό, ενώ ως θυγατρική η νέα επιχείρηση στην αλλοδαπή.

Η θυγατρική επιχείρηση, που δημιουργείται μέσω μιας ΞΑΕ, μπορεί να λάβει τις παρακάτω μορφές (Πουρναράκης 2000):

1. Θυγατρική αποκλειστικής ιδιοκτησίας. Πρόκειται για πλήρη (100%) εξαγορά (acquisition) μιας υφιστάμενης επιχείρησης ή για την ίδρυση μιας νέας επιχείρησης, πλήρους ιδιοκτησίας. Στην περίπτωση που η θυγατρική επιχείρηση είναι νεοϊδρυόμενη χαρακτηρίζεται ως Greenfield Investment.
2. Συμμετοχική θυγατρική. Μία πολυεθνική επιχείρηση μέσω της ΞΑΕ αποκτά μέρος μιας νέας ή μιας υφιστάμενης επιχείρησης στην αλλοδαπή. Στην

περίπτωση αυτή το ποσοστό της συμμετοχής καθορίζει τη δυνατότητα ελέγχου και επιρροής των δραστηριοτήτων της θυγατρικής.

3. Θυγατρική μέσω κοινοπραξίας (joint venture) ή συγχώνευσης (merger). Μέσω της κοινοπραξίας είναι δυνατό να δημιουργηθεί μία νέα μορφή επένδυσης και επιχειρηματικής δράσης για ένα συγκεκριμένο σκοπό, που μπορεί να είναι και χρονικά περιορισμένη. Μέσω της συγχώνευσης μπορεί να προκύψει έναν νέο μικτό και μόνιμο εταιρικό σχήμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Η εξέλιξη των ΞΑΕ σε παγκόσμιο επίπεδο

Οι ΞΑΕ αποτελούν ένα από τα πιο δυναμικά εξελισσόμενα φαινόμενα της παγκόσμιας οικονομίας (UNCTAD 2014a). Έτσι, οι ετήσιες εισροές αυξήθηκαν από 207,6 δις δολάρια ΗΠΑ (\$) το 1990, σε 1.450 δις \$ το 2013, παρά τη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση που ξέσπασε το 2008/9. Η συνεχής αύξηση των ετήσιων ροών ΞΑΕ επέφερε μια ιδιαίτερα μεγάλη αύξηση του παγκόσμιου αποθέματος (stock) ΞΑΕ από 2,078 τρις \$ το 1990 σε 25,4 τρις \$ το 2013 (Πίνακας 1).

Οι συνολικές ΞΑΕ αυξήθηκαν κατά 9% το 2013 σε σχέση με το 2012 και ανήλθαν στα 1.450 δις δολάρια ΗΠΑ (\$). Στις αναπτυσσόμενες χώρες εισρεύσαν 778 δις \$ ή το 54%, με την μερίδα του λέοντος να λαμβάνουν οι χώρες της Νότιας και Νοτιοανατολικής Ασίας (Πίνακας 1 και Γράφημα 1). Στις αναπτυγμένες οικονομίες επενδύθηκαν το 2013 περ. 566 δις \$ ή το 39%, με κύριους αποδέκτες τις χώρες της ΕΕ και της Β. Αμερικής. Οι χώρες σε μετάβαση (π.χ. Ρωσία) έλαβαν το 7% των παγκόσμιων ΞΑΕ ή 108 δις \$.

Πολύ χαμηλό εξακολουθεί να είναι το μερίδιο των χωρών της; Αφρικής. Επίσης, σημειώνεται ότι οι αναπτυγμένες χώρες εξακολουθούν να επενδύουν στον υπόλοιπο κόσμο, με αποτέλεσμα οι εξερχόμενες ΞΑΕ να είναι υψηλότερες από τις εισερχόμενες σ' αυτές. Επιπροσθέτως, θα πρέπει να τονιστεί ότι τα τελευταία έτη έχει αυξηθεί σημαντικά η εκροή ΞΑΕ από αναπτυσσόμενες χώρες και ειδικά από τις χώρες της Νότιας και Νοτιοανατολικής Ασίας, όπως και της Λατινικής Αμερικής (Πίνακας 1).

Πίνακας 1 Διεθνείς εισροές και εκροές ΞΑΕ (δισ \$)

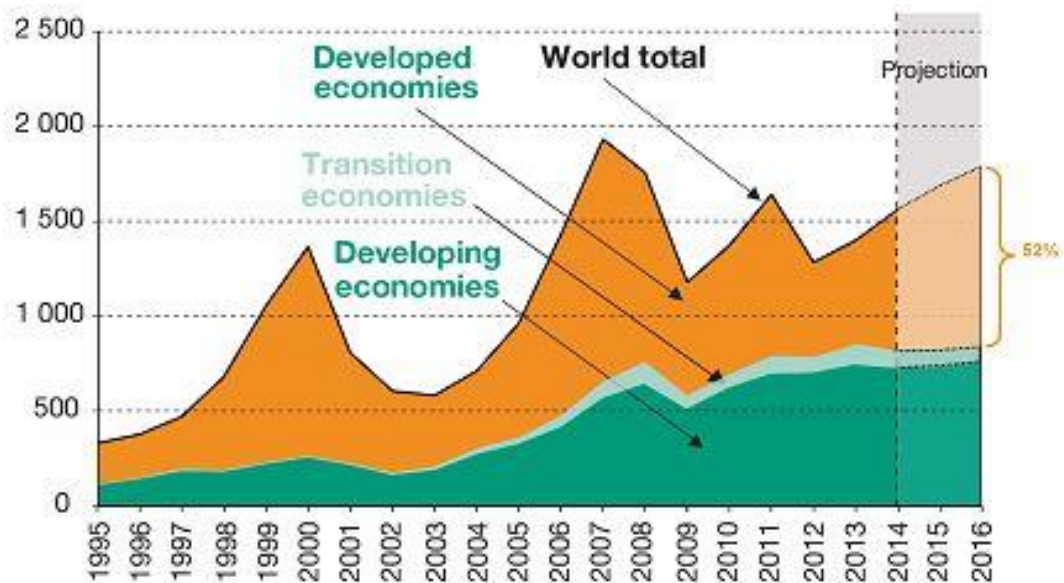
Περιοχή	Εισροή ΞΑΕ	Εκροή ΞΑΕ
Κόσμος	1.452	1.411
ΕΕ	246	250
Β. Αμερική	250	381
Αναπτυσσόμενες χώρες εκ των οποίων:	778	454
Αφρική	57	12
Ασία	426	326
Ανατολική και Νοτιοανατολική Ασία	347	293
Λατινική Αμερική	292	115
Ωκεανία	3	1
Χώρες σε μετάβαση	6	1

Πηγή: UNCTAD, World Investment Report 2014, ίδια επεξεργασία

Από τα κατωτέρω γραφήματα 2, 3 και 4, προκύπτουν τα εξής:

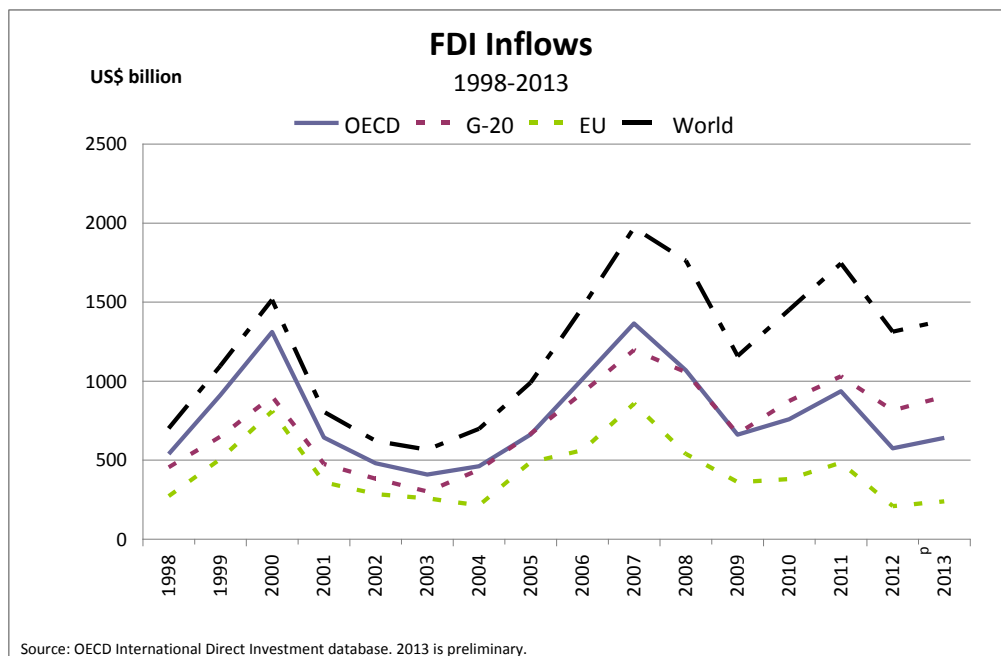
- Η ροή των ΞΑΕ υφίσταται σημαντικές διακυμάνσεις, για πολιτικούς και οικονομικούς λόγους. Έτσι, μετά το τρομοκρατικό κτύπημα το 2001 στις ΗΠΑ παρουσιάστηκε σημαντική πτώση των ΞΑΕ. Ομοίως, πτώση εμφανίζεται μετά την έναρξη της πρόσφατης διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης (2008/9), καθώς και μετά το 2011, κυρίως λόγω της κρίσης και της ύφεσης στην Ευρωζώνη.
- Μετά το 2008, παρατηρείται συνεχής μείωση του ποσοστού των χωρών της ΕΕ στις παγκόσμιες εισροές ΞΑΕ (Γράφημα 2).
- Κατά τα έτη 20012 και 2013 οι χώρες με τις μεγαλύτερες εισροές ΞΑΕ ήταν οι ΗΠΑ, ο Καναδάς, η Αυστραλία, η Ισπανία, το ΗΒ και η Ιρλανδία (Γράφημα 3).
- Κατά τα ίδια έτη, οι σημαντικότερες χώρες προέλευσης (εκροές) των ΞΑΕ ήταν οι ΗΠΑ, η Ιαπωνία, η Γερμανία και η Ελβετία (γράφημα 4).

Γράφημα 1 Κατανομή εισροών ΞΑΕ μεταξύ αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών

Πηγή: <https://www.google.gr/search?q=FDI+inflows+graphics+...>

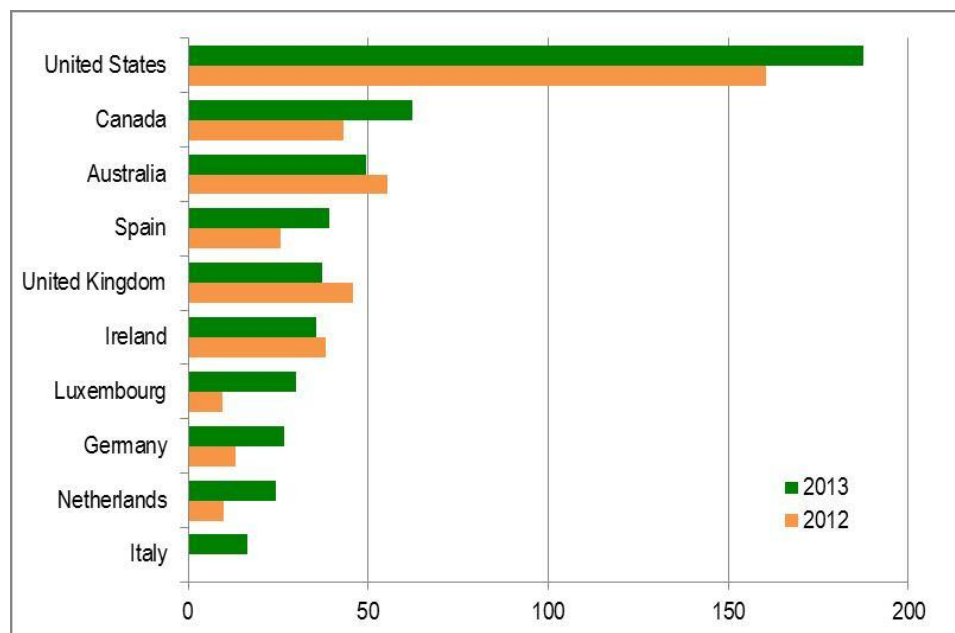
Γράφημα 2 Εξέλιξη των ΞΑΕ παγκοσμίως και σε επιλεγμένες περιοχές

Source: OECD International Direct Investment database. 2013 is preliminary.

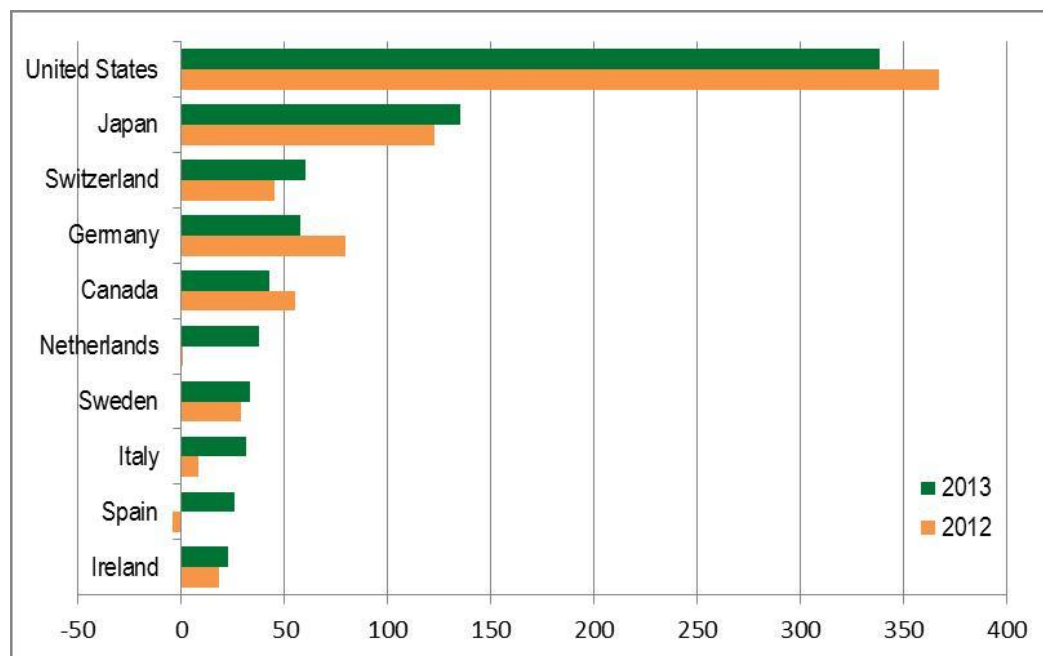
Πηγή: ΟΟΣΑ (<http://www.oecd.org/daf/inv/FDI%20in%20figures.pdf>)

Γράφημα 3 Σημαντικότερες χώρες εισροής ΞΑΕ

Πηγή: UNCTAD, World Investment Report 2014, ίδια επεξεργασία

Γράφημα 4 Οι σημαντικότερες χώρες προέλευσης των ΞΑΕ

Πηγή: UNCTAD, World Investment Report 2014, ίδια επεξεργασία

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Κατηγοριοποίηση και κίνητρα των ΞΑΕ

Υπάρχουν πολλές διαφορετικές κατηγοριοποιήσεις ΞΑΕ. Με βάση την παραγωγική διάταξη και τη διασύνδεση μεταξύ μητρικής και θυγατρικής γίνεται διάκριση μεταξύ (Κυρκιλής 2007, Λιαργκόβας 2007):

- Οριζόντιων ΞΑΕ: Πρόκειται για ΞΑΕ που οδηγούν στη δημιουργία μιας δραστηριότητας στην αλλοδαπή, όμοιας με αυτήν στην ημεδαπή. Με άλλα λόγια, η οικονομική δραστηριότητα (π.χ. βιομηχανική παραγωγή, παραγωγή και διάθεση υπηρεσιών) στο εξωτερικό μιας επιχείρησης είναι ακριβώς η ίδια με αυτήν στην αλλοδαπή.
- Κάθετων ΞΑΕ: Στην περίπτωση αυτή, η μητρική επιχείρηση μεταφέρει μέσω ΞΑΕ στο εξωτερικό μέρος ή μέρη της αλυσίδας παραγωγής προστιθέμενης αξίας. Με άλλα λόγια, η καθετοποίηση της παραγωγής λαμβάνει χώρα σε περισσότερες της μιας χώρες (Kogut 1985).
- Εμπορικών ΞΑΕ: Στην περίπτωση αυτή μέσω της ΞΑΕ δημιουργείται στο εξωτερικό μια θυγατρική με σκοπό την απλή προώθηση των εξαγωγών της μητρικής επιχείρησης.

Όσον αφορά στα κίνητρα για τη διενέργεια ΞΑΕ, αυτά διαφοροποιούνται έντονα από επιχείρηση σε επιχείρηση και σχετίζονται σε μεγάλο βαθμό με τον κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, καθώς και με τις στρατηγικές των επιχειρήσεων. Έτσι, ενδεικτικά ως κίνητρα των ΞΑΕ δύνανται να αναφερθούν:

- Η μετάθεση του συνόλου ή μέρους της παραγωγής στο εξωτερικό προκειμένου να επιτευχθεί **μείωση του κόστους παραγωγής**, είτε μέσω της αξιοποίησης των φθηνότερων συντελεστών παραγωγής της αλλοδαπής (π.χ. εργασία, κεφάλαια, τεχνολογία, έδαφος), είτε μέσω της εκμετάλλευσης εσωτερικών ή εξωτερικών οικονομιών κλίμακας.
- Η ενδυνάμωση της διεξόδου σε αγορές του εξωτερικού και η **αύξηση των πωλήσεων** μέσω της δημιουργίας τοπικών εγκαταστάσεων και δικτύων διανομής και πωλήσεων. Το κίνητρο αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τις

επιχειρήσεις του τομέα των υπηρεσιών όπως είναι οι τράπεζες και οι ασφάλειες, το χοντρικό και λιανικό εμπόριο, οι τηλεπικοινωνίες, οι μεταφορές, η υγεία, η εκπαίδευση κ.α. Μπορεί να αφορά όμως και βιομηχανικές επιχειρήσεις, ειδικά εκείνων που παράγουν προϊόντα με υψηλό κόστος μεταφοράς.

- Η επιτόπια εκμετάλλευση πρώτων υλών, ειδικά ορυκτών. Η εξόρυξη φυσικών πρώτων υλών προϋποθέτει τη δημιουργία επιτόπιων εγκαταστάσεων εξόρυξης ή/και επεξεργασίας φυσικών πρώτων υλών (π.χ. μεταλλευμάτων, πετρελαίου, φυσικού αερίου, κάρβουνου, ξύλου κ.α.).
- Η μείωση της φορολογίας, μέσω της δημιουργίας ενός πλέγματος θυγατρικών, που επιτρέπουν ενδο-ομιλικές συναλλαγές με σκοπό την μεταφορά των κερδών και την τελική φορολόγηση σε χώρες χαμηλής φορολογίας.
- Η αξιοποίηση ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων άλλων χωρών, όπως είναι η ύπαρξη σημαντικών αγορών χρήματος και κεφαλαίου, το υψηλής ποιότητας ανθρώπινο δυναμικό, η ύπαρξη ερευνητικών και τεχνολογικών κέντρων κ.α.
- Η αξιοποίηση της γεωγραφικής θέσης μιας χώρας για τη μείωση του κόστους μεταφοράς. Οι ΞΑΕ αυτές είναι κυρίαρχες στο εμπόριο και στη διαμετακομιστική (π.χ. η επένδυση της COSCO στον Πειραιά).
- Η αποφυγή ή μείωση του πολιτικού κινδύνου και άλλων αβεβαιοτήτων (π.χ. μακροοικονομική αστάθεια, συναλλαγματικοί κίνδυνοι).
- Η αξιοποίηση των χρηματοδοτικών και άλλων κινήτρων που προσφέρει μια χώρα σε ξένους επενδυτές (π.χ. επιχορηγήσεις και επιδοτήσεις στο κεφάλαιο και στο επιτόκιο αντίστοιχα, μείωση φορολογίας).
- Η υπερπήδηση υψηλών εμπορικών εμποδίων. Η δημιουργία μιας θυγατρικής σε χώρες με έντονο εμπορικό προστατευτισμό διασφαλίζει τη διείσδυση στην αγορά και στην απόκτηση πλεονεκτήματος έναντι εισαγόμενων προϊόντων των ανταγωνιστών.
- Η αποφυγή αυστηρών μέτρων περιβαλλοντικής πολιτικής. Χώρες με χαμηλή περιβαλλοντική προστασία προσελκύουν συχνά ρυπογόνες επενδύσεις, οι

οποίες με τον τρόπο αυτό μειώνουν το κόστος παραγωγής τους (eco-dumping).

- Κ.α.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Οικονομικές και πολιτικές επιδράσεις των ΞΑΕ στις χώρες υποδοχής και στις χώρες προέλευσης

Οι ΞΑΕ συνδέονται με μια σειρά από θετικές και αρνητικές επιδράσεις, τόσο για τις χώρες υποδοχής, όσο και για τις χώρες προέλευσης.

Στις **χώρες υποδοχές**, οι σημαντικότερες θετικές επιδράσεις είναι (Κυρκλής 2007):

- Η αύξηση των συνολικών επενδύσεων και του υπενδεδυμένου κεφαλαίου, δηλαδή η ενίσχυση της συσσώρευσης κεφαλαίου (Li and Liu 2005). Αυτό δύναται να προκύψει, καταρχάς μέσω της εισαγωγής κεφαλαίων από το εξωτερικό, γεγονός που βελτιώνει το ισοζύγιο μακροπρόθεσμων κεφαλαίων και μειώνει την ανάγκη για εθνική αποταμίευση. Ειδικά για χώρες με χαμηλό κατά κεφαλή ΑΕΠ και περιορισμένες δυνατότητες αποταμίευσης, η εισαγωγή κεφαλαίων έχει καθοριστική σημασία για την ανάπτυξή τους. Επίσης, η επιτόπια επανεπένδυση των κερδών των θυγατρικών πολυεθνικών αυξάνει τη συνολική εθνική αποταμίευση και το σχηματισμό παγίου κεφαλαίου. Στην περίπτωση νέων παραγωγικών επενδύσεων (green field) επέρχεται μέσω των ΞΑΕ και η διεύρυνση των παραγωγικών ικανοτήτων της χώρας υποδοχής.
- Η αύξηση της παραγωγής, της απασχόλησης και γενικά του ΑΕΠ της χώρας υποδοχής. Αυτό προκύπτει με δύο τρόπους (Balasubramanyan et al 1999, Borensztein et al 1998, De Mello 1999): Πρώτον κατά τη διάρκεια των επενδύσεων μέσω της απασχόλησης και αξιοποίησης τοπικών εισροών εκλύονται πολλαπλασιαστικά οφέλη για την τοπική οικονομία. Εν συνεχεία, μετά την έναρξη λειτουργίας της νέας επένδυσης αυξάνεται η παραγωγή και τα τοπικά εισοδήματα και τίθενται σε κίνηση νέοι πολλαπλασιαστές παραγωγής και εισοδήματος. Όσο περισσότερες τοπικές εισροές χρησιμοποιεί η νέα επένδυση, τόσο μεγαλύτερα τα πολλαπλασιαστικά οφέλη για την τοπική οικονομία.

- Η αύξηση της παραγωγής και των επενδύσεων άλλων επιχειρήσεων, οι οποίες συνδέονται με τη νέα ΞΑΕ. Οι διασυνδέσεις της ΞΑΕ με τις εγχώριες επιχειρήσεις μπορεί να είναι πρωθύστερες (forward linkages) ή μεταγενέστερες (backward linkages). Όσο εντονότερη είναι η διασύνδεση με τις τοπικές επιχειρήσεις, τόσο εντονότερη η αναπτυξιακή επίδραση των ΞΑΕ (Apergis et al 2006).
- Η αύξηση της απασχόλησης και η ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού. Οι επιδράσεις στην απασχόληση μπορεί να είναι άμεσες ή έμμεσες. Επίσης, μέσω της μεταφοράς τεχνολογίας και τεχνογνωσίας, μέσω ενδο-επιχειρησιακών προγραμμάτων κατάρτισης και μεταφοράς καλών πρακτικών είναι δυνατή η αναβάθμιση των δεξιοτήτων και της παραγωγικότητας του εγχώριου ανθρώπινου δυναμικού. Πέραν τούτου, αναμένεται και αύξηση της παραγωγικότητας και των εισοδημάτων των εργαζομένων. Όπως δείχνουν εμπειρικές έρευνες, οι εργαζόμενοι σε πολυεθνικές επιχειρήσεις έχουν συγκριτικά υψηλότερες απολαβές, από ότι οι εργαζόμενοι σε ομοειδείς εγχώριες επιχειρήσεις, καθώς και καλύτερες συνθήκες εργασίας (OECD 2008).
- Η τεχνολογική αναβάθμιση και η βελτίωση της καινοτομίας στη χώρα υποδοχής, μέσω της μεταφοράς τεχνολογίας και τεχνογνωσίας από το εξωτερικό, αλλά και από την εγχώρια ανάπτυξη δραστηριοτήτων Έρευνας, Τεχνολογικής Ανάπτυξης και Καινοτομίας (ΕΤΑΚ). Αυτό ισχύει ιδίως στην περίπτωση μεγάλων βιομηχανικών επενδύσεων σε κλάδους αιχμής (π.χ. χημικών, φαρμακευτικών, βιοτεχνολογικών ή αγροδιατροφικών προϊόντων, προϊόντων της πληροφορικής, των επικοινωνιών, των μηχανών, των οχημάτων, των υλικών, της ενέργειας κ.α.)
- Η αύξηση των εσόδων του δημόσιου τομέα μέσω της φορολογίας κεφαλαίου, κερδών και έμμεσων φόρων και τελών.
- Η ενδυνάμωση της εξωστρέφειας της οικονομίας της χώρας υποδοχής, σε περίπτωση που μια ΞΑΕ προκαλεί αύξηση των εξαγωγών και εντάσσει την παραγωγή της χώρας υποδοχής σε διεθνείς αλυσίδες προστιθέμενης αξίας.

- Η βελτίωση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών σε περίπτωση που η ΞΑΕ οδηγεί σε αύξηση των εξαγωγών, στη μείωση εισροών ενδιάμεσων προϊόντων και πρώτων υλών ή σε υποκατάσταση των εισαγωγών μέσω νέας τοπικής παραγωγής.
- Η ενίσχυση του εσωτερικού ανταγωνισμού με την εμφάνιση μιας νέας επιχείρησης. Όσο πιο κλειστή είναι η εσωτερική αγορά και όσο μεγαλύτερη η συγκέντρωση του κλάδου σε λίγες εγχώριες επιχειρήσεις, τόσο μεγαλύτερα αναμένεται να είναι τα οφέλη από τον νέο ανταγωνισμό.
- Η διάσωση εγχώριων επιχειρήσεων, όταν πρόκειται για εξαγορά μέσω ΞΑΕ μιας προβληματικής εγχώριας επιχείρησης. Επίσης, σε περίπτωση εξαγοράς και αναβάθμισης μιας εγχώριας επιχείρησης είναι δυνατό να προκύψουν σημαντικά οφέλη για την τοπική οικονομία.

Συνοψίζοντας, διαπιστώνεται, ότι μέσω των ΞΑΕ μπορεί να βελτιωθεί σημαντικά η παραγωγική ικανότητα και να αυξηθεί το ΑΕΠ και το επίπεδο ευημερίας της χώρας υποδοχής. Αυτός είναι εξάλλου και ο βασικός λόγος που όλες σχεδόν οι χώρες του κόσμου ανταγωνίζονται έντονα για την προσέλκυση ξένων επενδυτικών κεφαλαίων. Όσο υψηλότερες είναι οι ΞΑΕ σε παραγωγικούς τομείς και όσο περισσότερες είναι οι νέες ΞΑΕ που αξιοποιούν εγχώριες εισροές, τόσο μεγαλύτερα και τα αναπτυξιακά οφέλη για τη χώρα υποδοχής.

Έχουν όμως διαπιστωθεί και ορισμένες αρνητικές επιδράσεις των ΞΑΕ στις χώρες υποδοχής, όπως είναι:

- Ο περιορισμός του εγχώριου ανταγωνισμού σε περίπτωση προσαπόκτησης από μία θυγατρική μονοπωλιακής ή δεσπόζουσας θέσης στην αγορά της χώρας υποδοχής με αρνητικές συνέπειες για τους καταναλωτές, τους προμηθευτές, τις νεοεισερχόμενες ή/και τις υφιστάμενες ανταγωνίστριες επιχειρήσεις.
- Η χειροτέρευση του ισοζυγίου πληρωμών σε περίπτωση υποκατάστασης εγχώριων εισροών από εισαγόμενες.

- Η απόκτηση μέσω εξαγοράς ή συγχώνευσης και εν συνεχεία το οριστικό κλείσιμο μιας εγχώριας επιχείρησης και η αύξηση των εισαγωγών από την μητρική ή άλλες θυγατρικές της αλλοδαπής.
- Η μείωση της απασχόλησης λόγω νέων επενδύσεων έντασης κεφαλαίου ή εξορθολογισμού της επιχείρησης.
- Η αποφυγή της φορολογίας και η μείωση των φορολογικών εσόδων της χώρας υποδοχής μέσω μεταφοράς κερδών σε άλλες χώρες δια μέσου του ενδο -ομιλικού εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών, ώστε αυτά να φορολογηθούν σε άλλη χώρα με χαμηλούς ή ανύπαρκτους φορολογικούς συντελεστές.
- Η εφαρμογή παράνομων πρακτικών και η διαφθορά σε περίπτωση προσπάθειας απόκτησης πλεονεκτημάτων μέσω δωροδοκιών ή άλλων ανταλλαγμάτων. Σε περίπτωση που η οικονομική ή/και πολιτική ισχύς μιας πολυεθνικής στη χώρα υποδοχής είναι υψηλή, υπάρχει κίνδυνος για προσπάθεια επηρεασμού της λήψης αποφάσεων ή ακόμη και της διακυβέρνησης μιας δημοκρατικά αδύνατης χώρας υποδοχής. Η μεγάλη πολιτική επιρροή πολυεθνικών επιχειρήσεων σε χώρες της Λατινικής Αμερικής «γέννησε» τον όρο «Δημοκρατία της Μπανάνας» η αλλιώς «Μπανανία».

Η μέχρι σήμερα κτηθείσα εμπειρία δείχνει ότι οι θετικές επιδράσεις, συνολικά, υπερिशύουν κατά πολύ των αρνητικών.

Οι επιδράσεις για τις **χώρες προέλευσης** δύνανται με τη σειρά τους να είναι θετικές ή αρνητικές. Στις θετικές συμπεριλαμβάνονται:

- Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των εγχώριων επιχειρήσεων.
- Η αύξηση της συνολικής παραγωγής, των πωλήσεων, των κερδών και των μερισμάτων των μητρικών επιχειρήσεων.
- Η βελτίωση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών σε περίπτωση που οι θυγατρικές αυξάνουν τις εισαγωγές τους από τις χώρες προέλευσης.

- Η μείωση των μεταναστευτικών ρευμάτων μέσω της δημιουργίας θέσεων εργασίας στο εξωτερικό.
- Η αύξηση των φορολογικών εσόδων σε περίπτωση επαναπατριισμού των κερδών στη χώρα προέλευσης.
- Η αύξηση της εξάρτησης των χωρών υποδοχής ΞΑΕ από τις χώρες προέλευσης.

Ως αρνητικές επιδράσεις στη χώρα προέλευσης δύνανται να προκύψουν:

- Η αποχωροθέτηση εγχώριων οικονομικών δραστηριοτήτων και η μεταφορά τους στο εξωτερικό με αρνητικές συνέπειες για την εγχώρια παραγωγή, απασχόληση και ανάπτυξη.
- Η χειροτέρευση του ισοζυγίου κεφαλαίων ή/και του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών.
- Η απώλεια τεχνολογικών πλεονεκτημάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. Παράγοντες που επηρεάζουν την επιλογή του τύπου εγκατάστασης και την προσέλκυση ΞΑΕ.

Σ’ αυτό το σημείο τίθεται το κεντρικό ερώτημα σχετικά με τους παράγοντες που επηρεάζουν, θετικά ή αρνητικά, την επιλογή του τύπου εγκατάστασης των ΞΑΕ. Πρόκειται για μια σειρά από πολιτικές και καταστάσεις τις οποίες αναλύουν και αξιολογούν οι πολυεθνικές επιχειρήσεις πριν προβούν στη διενέργεια μιας ΞΑΕ. Πρόκειται για παράγοντες που είτε είναι δεδομένοι και στατικοί (π.χ. ύπαρξη φυσικών πόρων σε μια χώρα, γεωγραφική θέση), είτε, όμως, για παράγοντες που αποτελούν αντικείμενο της ενεργητικής πολιτικής μιας χώρας (π.χ. πολιτική και μακροοικονομική σταθερότητα, κίνητρα). Η συνοπτική παράθεση των προσδιοριστικών παραγόντων του τύπου επιλογής των ΞΑΕ θα συμβάλλει στην αξιολόγηση αυτών στην περίπτωση της Ελλάδας.

Από τη σχετική επιστημονική έρευνα και τις σχετικές εμπειρικές μελέτες προκύπτει ότι οι σημαντικότεροι παράγοντες για την επιλογή του τύπου (χώρας) εγκατάστασης μιας ΞΑΕ είναι (Dunning 1977, Dunning 1993, Chiara et al 2008, Galan and Gonzalez-Benito 2001, Clegg and Green 1999 , Κυρκιλής 2007)

- Η **πολιτική, κοινωνική και μακροοικονομική σταθερότητα** της χώρας υποδοχής (Haksoo 2010, Kolstad, I. and Villanger, E. 2004, Alguacil et al 2010). Καμία πολυεθνική δεν αναλαμβάνει ρίσκα και, συνεπώς, δεν επενδύει σε χώρες με υψηλό πολιτικό και οικονομικό κίνδυνο. Στους πολιτικούς κινδύνους συμπεριλαμβάνονται πόλεμοι, εσωτερικές πολιτικές και κοινωνικές συγκρούσεις, κυβερνητική αστάθεια, ύπαρξη κυβερνήσεων με εχθρική προς την επιχειρηματικότητα στάση και πρακτική, συχνές κυβερνητικές αλλαγές, ακυβερνησία κ.α. Στους μακροοικονομικούς κινδύνους μπορούν να αναφερθούν ο υψηλός πληθωρισμός, η υπερχρέωση του δημοσίου, τα διαχρονικά υψηλά ελλείμματα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, η έντονη οικονομική ύφεση, η αλλαγή του οικονομικού

συστήματος, η συναλλαγματική αστάθεια, ο κίνδυνος κρατικοποιήσεων κ.α. Συνεπώς, ένα σταθερό και προβλέψιμο πολιτικό και οικονομικό περιβάλλον είναι βασική προϋπόθεση προκειμένου μια πολυεθνική να αναλάβει επενδυτικό κίνδυνο σε μία άλλη χώρα. (Sethi, et al 2003).

- Το **γενικό επιχειρηματικό και επενδυτικό περιβάλλον** των χωρών υποδοχής (Hornberger et al 2011). Πέραν της θετικής πολιτικής και κοινωνικής στάσης έναντι της επιχειρηματικότητας και της ιδιωτικής πρωτοβουλίας το περιβάλλον αυτό το συνδιαμορφώνουν η φορολογική πολιτική, οι εργασιακοί θεσμοί, ο βαθμός ανοίγματος και ευελιξίας των αγορών, η γραφειοκρατία, το καθεστώς και οι διαδικασίες αδειοδοτήσεων, το χωροταξικό καθεστώς, η ασφάλεια δικαίου, η ταχύτητα και αμεροληψία απονομής της δικαιοσύνης, ο κρατικός παρεμβατισμός στην οικονομία κ.α. Η κοινωνική ειρήνη και σταθερότητα επηρεάζουν επίσης το εσωτερικό επενδυτικό περιβάλλον. Όπως δείχνει η εμπειρική έρευνα, ένα φιλελεύθερο εσωτερικό οικονομικό περιβάλλον είναι εκείνο το οποίο ευνοεί την προσέλκυση ξένων επενδύσεων. Αντιθέτως, ένα εχθρικό περιβάλλον με έντονο κρατικό παρεμβατισμό και περιττούς περιορισμούς της επιχειρηματικής δράσης είναι εκείνο που απωθεί τις ΞΑΕ. Παρακάτω παρατίθενται ορισμένα από τα σημαντικότερα ρυθμιστικά εμπόδια, που αποθαρρύνουν την εισροή ξένων επενδύσεων σε μια χώρα. Τα εμπόδια αυτά αφορούν σε κρατικούς περιορισμούς της ίδρυσης, της λειτουργίας μιας ξένης επιχείρησης στη χώρα υποδοχής (Πίνακας 2).

Πίνακας 2 Κρατικά παρεμβατικά μέτρα και ρυθμίσεις που αποθαρρύνουν την εισροή ΞΑΕ

Περιορισμοί στην είσοδο και εγκατάσταση μιας ξένης επιχείρησης	Περιορισμοί στη λειτουργία μιας ξένης επιχείρησης (μετά την εγκατάσταση)	Περιορισμοί και παρεμβάσεις στην ιδιοκτησία και στη διαχείριση της περιουσίας και των κερδών μιας ξένης επιχείρησης
<ul style="list-style-type: none"> • Οικονομικοί κλάδοι, στους οποίους δεν μπορούν να επενδύσουν ξένες επιχειρήσεις ή γενικά ιδιωτικές επιχειρήσεις • Ορισμός ανώτατου αριθμού ξένων επιχειρήσεων σε έναν τομέα (ανώτατος αριθμός αδειών) • Ορισμός κατώτατου κεφαλαίου προκειμένου να γίνει μια ξένη επένδυση • Καθυστερήσεις στους ελέγχους και στις αδειοδοτήσεις ξένων επενδύσεων • Περιορισμοί στην επιλογή νομικής μορφής ξένων επιχειρήσεων • Περιορισμοί στην επιλογή τόπου εγκατάστασης εντός της χώρας υποδοχής • Περιορισμοί στην εισαγωγή ορισμένων συντελεστών παραγωγής • Υψηλά τέλη και υψηλοί φόροι ίδρυσης και εγκατάστασης μιας ξένης επιχείρησης 	<ul style="list-style-type: none"> • Απαγόρευση ή όρια στην απασχόληση αλλοδαπού προσωπικού • Περιορισμοί ή αποκλεισμοί στη συμμετοχή σε δημόσιους διαγωνισμούς έργων και προμηθειών • Ελάχιστες απαιτήσεις και προδιαγραφές για εγχώρια απασχόληση, για χρήση εγχώριων εισροών, για κατάρτιση προσωπικού, για συναλλαγματικά έσοδα, για εισαγωγές-εξαγωγές κ.α. • Περιορισμοί στην πρόσβαση σε εγχώριες εισροές, σε τοπικά δίκτυα και υπηρεσίες • Περιορισμοί στην πρόσβαση σε εγχώρια κεφάλαια, στο χρηματιστήριο, στην αγορά συναλλάγματος, στον επαναπατρισμό κερδών κ.α. • Αποκλεισμός από ορισμένες πληροφορίες • Ειδικοί περιορισμοί για επενδύσεις σε συγκεκριμένους κλάδους (π.χ. τράπεζες, τηλεπικοινωνίες κ.α.) • Περιορισμοί στη διαφήμιση • Κ.α. 	<ul style="list-style-type: none"> • Δυνατότητα κρατικοποίησης ή αναγκαστικής αλλαγής ιδιοκτησιακού καθεστώτος • Ανώτατο ποσοστό συμμετοχής της ξένης εταιρείας στο κεφάλαιο και στον έλεγχο της εγχώριας επιχείρησης (π.χ. 495) • Κατώτατο ποσοστό εθνικής συμμετοχής (50%) • Περιορισμοί στη χρήση ξένων δανείων ή εγχώριων • Περιορισμοί στη μεταβίβαση μετοχών ή άλλων περιουσιακών στοιχείων • Περιορισμοί στην κατανομή κερδών και μερισμάτων • Περιορισμοί στην εθνικότητα του μανάτζμεντ • Υποχρεωτικοί Διορισμοί στο Διοικητικό Συμβούλιο (ΔΣ) μελών από την κυβέρνηση της χώρας υποδοχής ή έγκριση από αυτή αποφάσεων του ΔΣ • Βέτο στις αποφάσεις του ΔΣ από την κυβέρνηση • Περιορισμοί στη μεταβίβαση ακινήτων ή στην απόκτηση νέων • Περιορισμοί στην απόκτηση ή αξιοποίηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας

- Η ύπαρξη αναπτυγμένων υποδομών και δικτύων, καθώς και οργανωμένων χώρων υποδοχής επιχειρήσεων (Bellak et al 2009). Οι μεταφορικές και επικοινωνιακές υποδομές, τα δίκτυα ενέργειας, η ύπαρξη βιομηχανικών περιοχών για την εγκατάσταση επιχειρήσεων, η ποιότητα του περιβάλλοντος και των περιβαλλοντικών υποδομών κ.α. επηρεάζουν θετικά την

προσέλκυση επενδύσεων. Ελλείψεις στα παραπάνω συνιστούν εμπόδια στην προσέλκυσή τους.

- Οι **διακρατικές συμφωνίες** για την προστασία των επενδύσεων και για την αποφυγή διπλής φορολογίας, είναι το ελάχιστο θεσμικό πλαίσιο που οφείλει να διαμορφωθεί μεταξύ χωρών προέλευσης και χωρών υποδοχής προκειμένου να υπάρξουν ΞΑΕ μεταξύ τους.
- Η **ύπαρξη του κατάλληλου ανθρώπινου δυναμικού**. Η ποιότητα του ανθρώπινου δυναμικού καθορίζεται τόσο από το επίπεδο εκπαίδευσης και τις δεξιότητές του, όσο και από το ήθος εργασίας που το χαρακτηρίζει. Για ΞΑΕ έντασης εργασίας ιδιαίτερη σημασία έχει το συνολικό κόστος αυτής. Αντιθέτως, για επενδύσεις έντασης κεφαλαίου και ειδικά τεχνολογίας και γνώσης, ιδιαίτερη βαρύτητα έχει η εκπαίδευση και κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού.
- Η **ανάπτυξη των εσωτερικών αγορών χρήματος και κεφαλαίου**. Όσο πιο αναπτυγμένο και βαθύ είναι το εσωτερικό χρηματοπιστωτικό σύστημα (π.χ. τραπεζικό σύστημα, επενδυτικές τράπεζες, χρηματιστήριο) τόσο ευκολότερη καθίσταται η χρηματοδότηση των επιχειρήσεων. Επίσης, σημαντικός είναι ο βαθμός ελευθερίας στην εξωτερική κίνηση κεφαλαίων, στον επαναπατρισμό των κερδών, καθώς και η συναλλαγματική σταθερότητα.
- Η εφαρμογή μιας εκτεταμένης **πολιτικής αποκρατικοποιήσεων και ιδιωτικοποιήσεων**, η κατάργηση κρατικών μονοπωλίων και το άνοιγμα των εγχώριων αγορών για ΞΑΕ (Parantap et al 2003, Pournarakis and Varsakelis 2004). Οι ιδιωτικοποιήσεις δύνανται να προσελκύσουν ΞΑΕ και να οδηγήσουν στον εκσυγχρονισμό και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας προβληματικών κρατικών επιχειρήσεων. Επίσης, το άνοιγμα των κρατικά ελεγχόμενων αγορών δύναται να προσφέρει νέες επενδυτικές ευκαιρίες, ενώ συγχρόνως σηματοδοτεί και μια βελτίωση του εσωτερικού επενδυτικού περιβάλλοντος.
- Το **καθεστώς του εξωτερικού εμπορίου**. Χώρες με φιλελεύθερο εμπορικό καθεστώς, που επιτρέπουν τις ελεύθερες εισαγωγές και εξαγωγές και,

συνεπώς, τη διεθνή επιχειρηματική δράση, είναι αναμενόμενο να προσελκύουν περισσότερες ΞΑΕ. Υπάρχει όμως και μια περίπτωση, όπου μια μεγάλη χώρα, μέσω υψηλών εξωτερικών εμπορικών εμποδίων να επιδιώκει την προσέλκυση ΞΑΕ.

- Το **μέγεθος της εσωτερικής αγοράς** μιας χώρας υποδοχής είναι σημαντικός προσδιοριστικός παράγων, όταν πρόκειται για επενδύσεις που στοχεύουν στην παραγωγή και διάθεση στην εσωτερική αγορά αγαθών και υπηρεσιών (π.χ. τράπεζες, ασφάλειες, εμπόριο, βιομηχανία). Σχεδόν κατά κανόνα, οι ΞΑΕ του τομέα των υπηρεσιών στοχεύουν, κυρίως, στον εφοδιασμό της εσωτερικής αγοράς και, συνεπώς, επηρεάζονται από το μέγεθός της. Για το λόγο αυτό εγκαθίστανται, κυρίως, σε μεγάλα αστικά κέντρα, όπου υπάρχουν σημαντικές συναθροίσεις πληθυσμού και επιχειρήσεων.
- Το **σύστημα οικονομικών και θεσμικών κινήτρων** για την προσέλκυση ΞΑΕ που προσφέρει μια χώρα υποδοχής, όπως είναι οι επιχορηγήσεις του κεφαλαίου, οι επιδοτήσεις επιτοκίου για δάνεια, οι φορολογικές διευκολύνσεις (π.χ. φορολογικές απαλλαγές, γρήγορες αποσβέσεις) και άλλα επενδυτικά κίνητρα μπορούν να παίξουν σημαντικό ρόλο (OECD 2003). Τα κίνητρα για την προσέλκυση ΞΑΕ δύνανται να κατηγοριοποιηθούν σε δημοσιονομικά, χρηματοοικονομικά και διάφορα άλλα (βλέπε Πίνακα 3).

Πίνακας 3 Κίνητρα για την προσέλκυση ΞΑΕ

Δημοσιονομικά	Χρηματοοικονομικά	Άλλα
<ul style="list-style-type: none"> • Μείωση ή απαλλαγή φορολογίας κεφαλαίου • Μείωση ή κατάργηση στη φορολογία κερδών και μερισμάτων • Μείωση χρόνου αποσβέσεων • Μεταφορά ζημιών στα επόμενα έτη • Απαλλαγή ή μείωση φορολογία για επανεπένδυση κερδών • Απαλλαγή ή μείωση επιβαρύνσεων στα 	<ul style="list-style-type: none"> • Επιχορηγήσεις στο κεφάλαιο της επένδυσης • Επιδότηση επιτοκίου • Εγγυήσεις δανείων • Παροχή κεφαλαίων επιχειρηματικού κινδύνου • Άτοκα κρατικά δάνεια • Εγγυήσεις για συναλλαγματικό κίνδυνο • Παροχή συναλλάγματος σε χαμηλότερη τιμή για εισαγωγές ή σε υψηλότερη για εξαγωγές (διπλές ισοτιμίες) • Εξαγωγικές εγγυήσεις 	<ul style="list-style-type: none"> • Επιδότηση των εργαζομένων • Κατάρτιση των εργαζομένων • Δωρεάν ή με χαμηλό κόστος παροχή χώρων εγκατάστασης • Παροχή κρατικών υπηρεσιών (π.χ. ενέργεια) με χαμηλό κόστος • Κατασκευή από το κράτος υποδοχής υποδομών εξυπηρέτησης • Άμεση διεκπεραίωση όλων των υποθέσεων (π.χ. one stop shops, fast tracks)

επαναπατριζόμενα κέρδη και κεφάλαια

- Μείωση ή κατάργηση κοινωνικών εισφορών
- Μείωση φορολογικής επιβάρυνσης για εισροές, προσωπικό, διαφήμιση κ.α.
- Χαμηλοί συντελεστές φορολογίας για εγχώριες εισροές
- Μείωση ή κατάργηση δασμών για εισαγωγές ή εξαγωγές

- Επιδότηση της ασφάλισης ή /και του μεταφορικού κόστους για εξαγωγές

- Η ύπαρξη **επαρκών και εκμεταλλεύσιμων φυσικών πόρων** είναι απαραίτητη προϋπόθεση για ορισμένες ΞΑΕ, οι οποίες πραγματοποιούνται αναγκαστικά στον τόπο ύπαρξής τους. Για παράδειγμα επιχειρήσεις εξόρυξης μεταλλευμάτων, πετρελαίου, αερίου κλπ. είναι αυτονόητο ότι θα πρέπει να προβούν σε επιτόπιες επενδύσεις.
- Η ύπαρξη **υψηλών προδιαγραφών δομών και υποδομών ΕΤΑΚ** (π.χ. τεχνοπόλεις, τεχνολογικά πάρκα, θερμοκοιτίδες, ερευνητικά ινστιτούτα, πανεπιστήμια), καθώς και σημαντικού αριθμού ερευνητών σε μια χώρα αποτελούν σημαντικό παράγοντα για την προσέλκυση επενδύσεων σε κλάδους τεχνολογικής αιχμής και έντασης γνώσης και τεχνολογίας.
- Η **γεωγραφική θέση μιας χώρας** και, ειδικότερα, η γειτνίασή της με άλλες μεγάλες αγορές. Μια χώρα η οποία έχει ευνοϊκή γεωγραφική θέση για τη διακίνηση εμπορευμάτων είναι πιθανό να προσελκύσει ΞΑΕ στους κλάδους του διαμετακομιστικού εμπορίου και των ναυτιλιακών υπηρεσιών. Το ίδιο ισχύει σε περίπτωση που μια χώρα αποτελεί κόμβο διεθνών ενεργειακών δικτύων. Επίσης, χώρες με ευνοϊκό επενδυτικό περιβάλλον δύνανται να προσελκύσουν επενδύσεις παραγωγής και υπηρεσιών για την εξυπηρέτηση όμορων χωρών.
- Η προϋπαρξη **σημαντικού αποθέματος ΞΑΕ** και η εγκατάσταση σε μια χώρα μεγάλων πολυεθνικών είναι ένα μέσο για τη λήψη πληροφοριών από προηγούμενες ξένες επενδύσεις, έτσι ώστε να περιοριστεί το ρίσκο της

επένδυσης, αλλά και «κράχτης» για την προσέλκυση νέων διεθνών επενδυτών.

- Η **στάση του εγχώριου πληθυσμού** έναντι της επιχειρηματικότητας και των ξένων επενδυτών διαδραματίζει, επίσης, σημαντικό ρόλο. Χώρες με πληθυσμό φιλικό προς την επιχειρηματικότητα, με εξωστρεφή νοοτροπία και φιλικό έναντι των αλλοδαπών και των επιχειρήσεών τους, σε συνδυασμό με ικανότητες επικοινωνίας και με γλωσσικές δεξιότητες, είναι αναμενόμενο να βελτιώνει τις συνολικές συνθήκες υποδοχής ΞΑΕ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. Η εξέλιξη των εισροών ΞΑΕ στην Ελλάδα: Μια συγκριτική ανάλυση

Μια σύντομη ιστορική αναδρομή, δείχνει ότι η εισροή ΞΑΕ στην Ελλάδα δεν είναι γραμμική (Κυρκιλής 2005, Σταμπόγλης 2008, UNCTAD 2012)). . Παρατηρούνται περίοδοι στασιμότητας στις εισροές ΞΑΕ, τις οποίες διαδέχονται φάσεις σημαντικής ανάπτυξης. Παράλληλα, για την αποτίμηση των επιδόσεων της χώρας μας στην προσέλκυση επενδύσεων, κρίνεται σκόπιμη μια σύγκριση με τις επιδόσεις άλλων χωρών και, κυρίως, χωρών με όμοιες γεωγραφικές ή οικονομικές συνθήκες στην περιοχή των Βαλκανίων και της ΕΕ.

Κατά την περίοδο 1950-1960, τη δεκαετία της ανασυγκρότησης της χώρας μετά τους πολέμους της δεκαετίας του 1940, η εισροή ΞΑΕ στην Ελλάδα ήταν ιδιαίτερα περιορισμένη. Η χαμηλή επίδοση της περιόδου αυτή δύναται να αποδοθεί σε παράγοντες όπως η εσωτερική και εξωτερική πολιτική αστάθεια, οι μακροοικονομικές ανισορροπίες, ο κρατικός παρεμβατισμός και η υψηλή εξωτερική προστασία της εγχώριας παραγωγής από το ξένο ανταγωνισμό. Η πολιτική και οικονομική διαίρεση της Ευρώπης στέρησε από την Ελλάδα τη βαλκανική της οικονομική ενδοχώρα, με αποτέλεσμα τη σμίκρυνση της πραγματικής αγοράς της, με συνέπεια και τη μείωση του επενδυτικού ενδιαφέροντος. Οι όποιες ΞΑΕ ήρθαν στην χώρα μας τη περίοδο αυτή αφορούσαν τομείς, όπου το ελληνικό κεφάλαιο ήταν ανύπαρκτο ή πολύ περιορισμένο, για παράδειγμα σε τομείς της βαριάς βιομηχανίας.

Η περίοδος 1960-1967 χαρακτηρίζεται ως η πρώτη φάση σημαντικής αύξησης των εισροών ΞΑΕ στην Ελλάδα. Κατά την περίοδο αυτή, η αξία των επενδύσεων ανήλθε σε 432 εκ. \$, με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν μεγάλες βιομηχανικές μονάδες (π.χ. στην ενέργεια και στη βιομηχανία μετάλλου, πλαστικών κ.α.). Στη θετική αυτή εξέλιξη συνέβαλαν μεταξύ άλλων η σχετική μακροοικονομική σταθερότητα, οι

υψηλές εγχώριες επενδύσεις καθώς και το άνοιγμα της αγοράς της τότε ΕΟΚ, ως αποτέλεσμα της συμφωνίας σύνδεσης (1962) μεταξύ της Ελλάδας και της ΕΟΚ των έξι (6).

Κατά την περίοδο της δικτατορίας (1967-1974) παρατηρείται οπισθοδρόμηση των ΞΑΕ στην Ελλάδα, στα 336 εκ. \$, μέρος των οποίων ήταν μάλιστα κεφάλαια Ελλήνων του εξωτερικού. Προφανώς, η πολιτική κατάσταση στη χώρα αποθάρρυνε πολλούς ξένους επενδυτές, ενώ πάγωσε και η εφαρμογή της συμφωνίας σύνδεσης με την ΕΕ. Μετά το 1975 και μέχρι το 1980 παρατηρείται, συνολικά, μια σημαντική αύξηση των εισροών ΞΑΕ στην Ελλάδα, κυρίως σε κλάδους παραγωγής καταναλωτικών ειδών, όπως είναι οι ηλεκτρικές συσκευές, τα τρόφιμα, τα ποτά, τα φάρμακα κ.α.. Οι εισροές ΞΑΕ κατά την περίοδο αυτή αυξάνονται με μέσο ετήσιο ρυθμό της τάξεως του 22,6 %. Η πολιτική και μακροοικονομική σταθερότητα και το άνοιγμα της οικονομίας της χώρας, οι προοπτικές ένταξης στην ΕΟΚ, οι εσωτερικές μεταρρυθμίσεις και τα επενδυτικά κίνητρα κ.α. συνέβαλαν σ' αυτήν τη θετική εξέλιξη.

Η δεκαετία 1980-1990 χαρακτηρίζεται από στασιμότητα, λόγω της επιδείνωσης του εσωτερικού πολιτικού και οικονομικού περιβάλλοντος στην Ελλάδα, αλλά και της στροφής των ξένων επενδυτών σε νέες χώρες της Ευρώπης, της Ασίας και της Λατινικής Αμερικής (UNCTAD 2012).

Την περίοδο 1990-2000, με εξαίρεση τα έτη 1991, 1992, 1995 και 1996, όπου έλαβαν χώρα σημαντικές ιδιωτικοποιήσεις, η εισροή ΞΑΕ στην Ελλάδα εμφανίζει πτωτική τάση και δύναται να αποδοθεί σε παράγοντες όπως είναι η στροφή της ροής διεθνών επενδυτικών κεφαλαίων προς τις χώρες της Ασίας, τις χώρες σε μετάβαση της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, αλλά και λόγω των σημαντικών μακροοικονομικών προβλημάτων της ελληνικής οικονομίας (UNCTAD 2012).

Οι εισροές ΞΑΕ επανακάμπτουν τη περίοδο 2000-2001, παρά τη διεθνή κάμψη λόγω της κρίσης στις χώρες της νοτιοανατολικής Ασίας. Σημαντικοί για την αύξηση αυτή υπήρξαν παράγοντες όπως οι ιδιωτικοποιήσεις και η βελτίωση των μακροοικονομικών δεικτών λόγω της προσαρμογής της χώρας μας στα κριτήρια σύγκλισης για την ένταξη στην ΟΝΕ.

Μετά το τρομοκρατικό κτύπημα το 2001 στις ΗΠΑ, το 2002 μειώνονται δραστικά οι διεθνείς ΞΑΕ. Έτσι, το 2002 καταγράφεται και στη χώρα μας ραγδαία οπισθοχώρηση στην εισροή ΞΑΕ (από 1.589 εκ \$ το 2001 σε 50 εκ \$ το 2002). Μετά το 2003, οι ΞΑΕ στη χώρα μας αυξάνονται σημαντικά (με εξαίρεση το 2005). Θα πρέπει όμως να τονιστεί ότι κατά τα έτη 2005-2007 οι εκροές ΞΑΕ από την Ελλάδα είναι πλέον υψηλότερες από τις εισροές ΞΑΕ ((UNCTAD 2012).

Το 2008 εξαιτίας της χρηματοοικονομικής κρίσης καταγράφεται μείωση του αποθέματος των άμεσων ξένων επενδύσεων στην Ελλάδα. Το αρνητικό αυτό ποσοστό είναι της τάξεως του -23,3 %. Το 2009 και το 2010 παρατηρούνται μικρές αυξήσεις της τάξεως του 1,65 % και του 7,15 % αντίστοιχα. Το 2011 έχουμε αντίστοιχα μείωση σε σχέση με το 2009, δηλαδή -24,4 % (Πίνακας 4 και 5).

Το 2012 η Ελλάδα καταγράφει σημαντική πτώση των συνολικών ΞΑΕ. Οι συνολικές εισροές είναι οι χαμηλότερες της δεκαετίας 2003-2013, ενώ οι καθαρές εισροές βρίσκονται σε πλεονεκτικότερη θέση, μιας και συνιστούν την 4^η χειρότερη επίδοση της δεκαετίας αναφοράς. Αντιθέτως, το 2013 παρατηρείται σημαντική αύξηση σε σχέση με το 2012, αλλά και άλλα προηγούμενα έτη, τόσο στις συνολικές, όσο και στις καθαρές ΞΑΕ. Ειδικότερα, οι συνολικές ακαθάριστες επενδύσεις αυξήθηκαν κατά 63,6%, ενώ οι καθαρές εισροές ΞΑΕ κατά 43% σε σύγκριση με το 2012. Η διαφορά μεταξύ ακαθάριστων και καθαρών εισροών ξένων κεφαλαίων οφείλεται αφενός στην αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου των ξένων επιχειρήσεων που είναι εγκατεστημένες στην Ελλάδα και αφετέρου στις αποπληρωμές δανείων από τις επιχειρήσεις αυτές προς τις μητρικές τους στο εξωτερικό.

Πίνακας 4 Εισροές (inflows) ΞΑΕ στην Ελλάδα και σε επιλεγμένες περιοχές (δισ \$)

Περιοχή		2005-2007	2010	2011	2012	2013
		Ετήσιος μ.ο.				
Ελλάδα	Εισροή	2.696	330	1.143	1.740	2.567
	Εκροή	3.586	1.558	1.772	677	-627
Τουρκία	Εισροή	17.421	9.058	16.171	13.224	12.866
	Εκροή	1.365	1.464	2.349	4.074	3.114
ΕΕ	Εισροή	651.826	383.703	490.427	216.012	246.207
	Εκροή	849.994	483.002	585.275	237.865	250.460
Κόσμος	Εισροή	1.493.421	1.422.255	1.700.082	1.330.273	1.451.965
	Εκροή	1.532.248	1.467.580	1.711.652	1.346.671	1.410.696

Πηγή: UNCTAD, Country Fact Sheet – Greece, 2014, ίδια επεξεργασία

Πίνακας 5 Απόθεμα (stocks) ΞΑΕ στην Ελλάδα και σε επιλεγμένες περιοχές (δισ \$)

Περιοχή		1995	2010	2011	2012	2013
Ελλάδα	Εισροή	10.971	35.026	29.060	25.445	27.741
	Εκροή	2.937	42.623	48.044	44.952	46.352
Τουρκία	Εισροή	14.933	186.937	136.449	187.387	145.467
	Εκροή	1.418	22.509	27.681	29.668	32.782
ΕΕ	Εισροή	1.198.024	7.313.818	7.481.550	8.019.942	8.582.673
	Εκροή	1.500.348	9.315.060	9.517.548	9.830.352	10.616.765
Κόσμος	Εισροή	3.441.142	20.370.690	21.117.234	23.304.429	25.464.173
	Εκροή	3.785.964	21.288.584	21.912.791	23.916.273	26.312.635

Πηγή: UNCTAD, World Investment Report 2014, ίδια επεξεργασία

Πίνακας 6 Ποσοστό ΞΑΕ στο συνολικό σχηματισμό του εγχώριου ακαθάριστου πάγιου κεφαλαίου (%)

Περιοχή	2005-2007	2011	2012	2013
	Ετήσιος μ.ο.			
Ελλάδα	4,3	2,6	5,3	8,1
Τουρκία	14,6	9,6	8,3	7,7
ΕΕ	20,7	14,9	7,2	7,8

Κόσμος	12,7	10,3	7,8	8,2
---------------	-------------	-------------	------------	------------

Πηγή: UNCTAD, World Investment Report 2014, ίδια επεξεργασία

Πίνακας 7 ΞΑΕ στην Ελλάδα και σε άλλες χώρες της ΕΕ σε κρίση (σε δις \$)

Χώρες	Εισροές (Inflows) ΞΑΕ					Απόθεμα (stock) - ΞΑΕ
	2010	2011	2012	2013	Σύνολο 2010-13	2013
Ελλάδα	0,3	1,1	1,7	2,5	5,6	27,7
Ιρλανδία	42,8	23,5	38,3	35,5	140,1	377,7
Πορτογαλία	2,6	11,1	8,9	3,1	25,7	128,5
Ισπανία	39,8	28,3	25,7	39,1	132,9	715,9
Κύπρος	0,7	2,4	1,2	0,5	4,8	21,2

Πηγή: UNCTAD, World Investment Report 2014, ίδια επεξεργασία

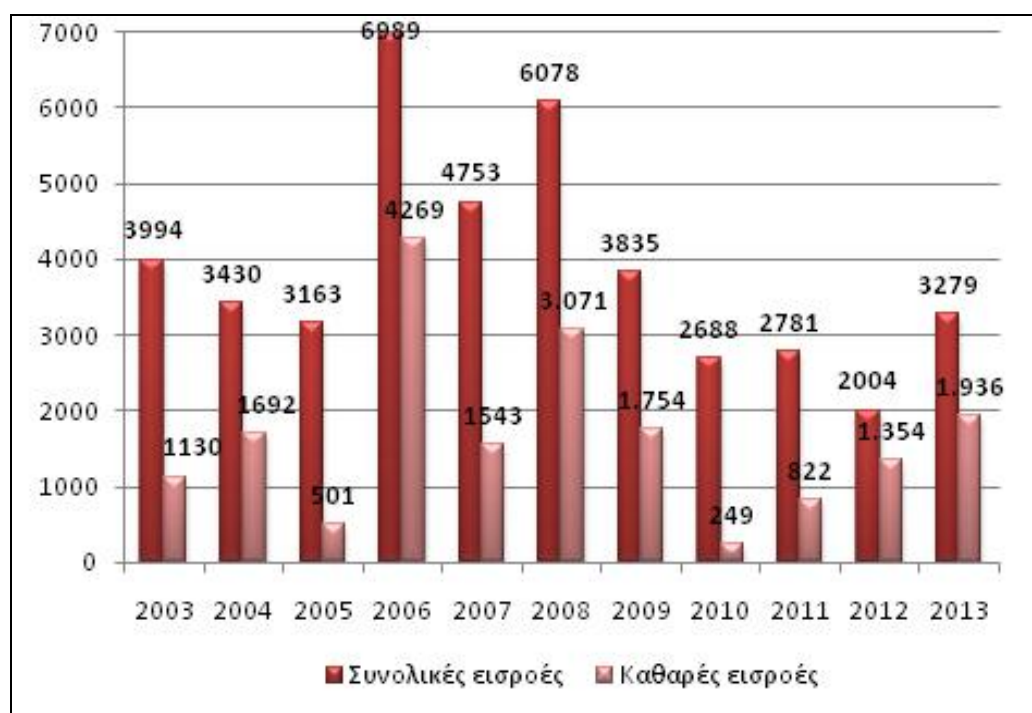
Από τους Πίνακες 4-7 και το γράφημα 5, καθώς και σχετική έρευνα του The Boston Consulting Group (2011), καθίσταται εμφανές ότι:

- Οι επιδόσεις της Ελλάδας στις διεθνείς εισροές ΞΑΕ είναι συνολικά ιδιαίτερα περιορισμένες.
- Η επίδοση αυτή είναι ιδιαίτερα χαμηλή, όχι μόνον κατά τα έτη της κρίσης (μετά το 2009), αλλά και πριν από αυτήν.
- Η τάση εισροών της χώρας μας δεν ακολουθεί τις τάσεις στην ΕΕ και σε άλλες όμορες χώρες όπως είναι η Τουρκία.
- Κατά το διάστημα 2004-2010, ο ετήσιος μ.ο. των εισροών ΞΑΕ στη χώρα μας ανέρχονταν μόλις στο 1% του ΑΕΠ της.
- Για την ΕΕ ο αντίστοιχος μ.ο. ήταν 3,7%, ενώ για τις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης σε 2%.
- Η χώρα μας υστερεί σημαντικά στην προσέλκυση ΞΑΕ έναντι των όμορων χωρών Βουλγαρία, Ρουμανία και Τουρκία. Η Βουλγαρία υπερτερεί έναντι των άλλων στις εισροές ΞΑΕ στους κλάδους των Ξενοδοχείων και των

Κατασκευών, ενώ στην Τουρκία αντιστοιχεί το 44% των συνολικών βιομηχανικών ΞΑΕ της περιοχής (των 4 χωρών).

- Σε σύγκριση με τις άλλες χώρες της κρίσης της ΕΕ (π.χ. Ιρλανδία, Πορτογαλία, Ισπανία και Κύπρο), η χώρα μας έχει τις χειρότερες επιδόσεις. Αντιθέτως, η έξοδος από τα προγράμματα προσαρμογής χωρών όπως η Ιρλανδία και η Πορτογαλία, αλλά και η ανάκαμψη της Ισπανίας, οφείλονται σε μεγάλο βαθμό στην αύξηση των εισροών ΞΑΕ.

Γράφημα 5 Οι εισροές ΞΑΕ στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2003-2013 (σε εκατομμύρια ευρώ)

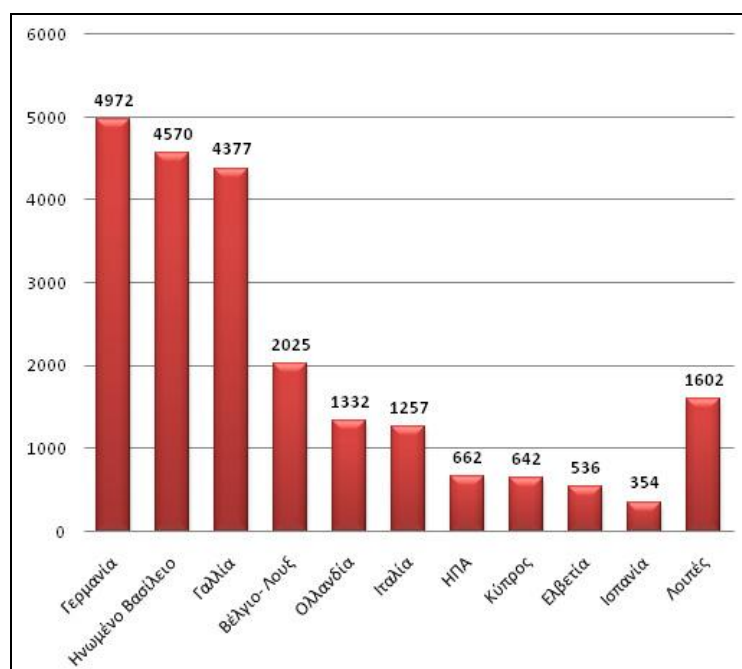

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος 2014 και <http://www.investingreece.gov.gr/default.asp?pid=21&la=2>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8. Η γεωγραφική προέλευση των ΞΑΕ στην Ελλάδα

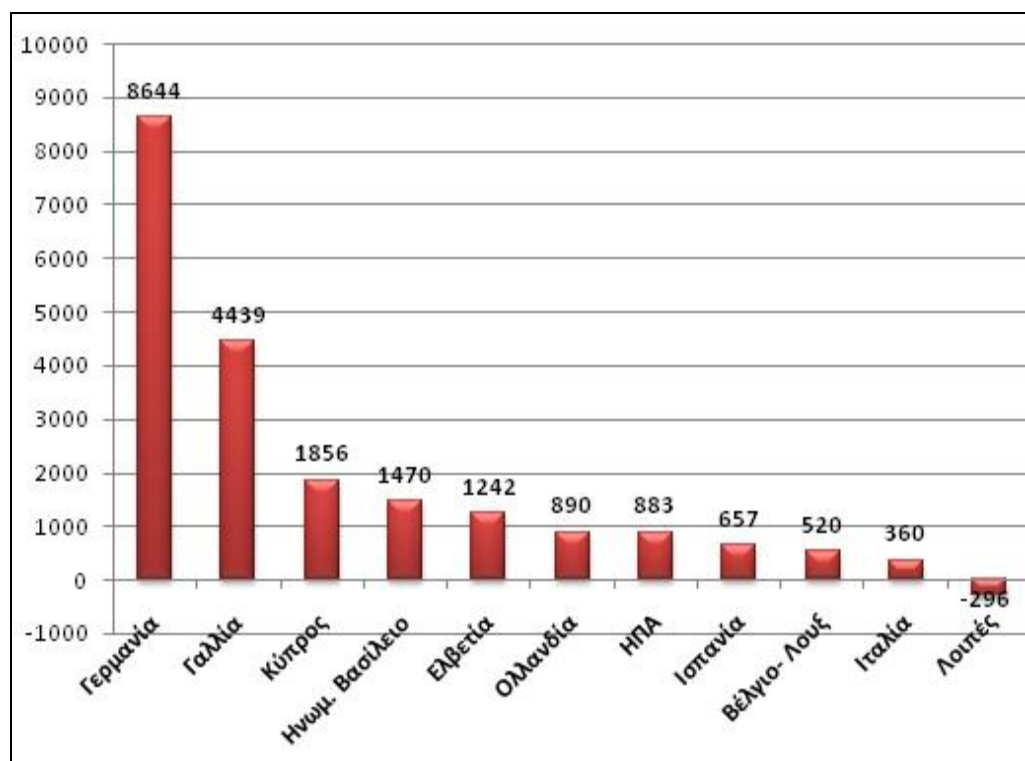
Όσον αφορά στην προέλευση των ΞΑΕ στην Ελλάδα, στο Γράφημα 6 και 7 αποτυπώνεται η συμμετοχή των κυριότερων χωρών στις εισροές ΞΑΕ της περιόδου 2003-2007, κατά την οποία οι συνολικές ΞΑΕ ανήλθαν σε 22,3 δις Ευρώ. Από το Γράφημα 6 καθίσταται εμφανές ότι οι επιχειρήσεις που επένδυσαν την περίοδο αυτή στην Ελλάδα είναι με φθίνουσα σειρά οι χώρες Γερμανία, Γαλλία, Ηνωμένο Βασίλειο, Βέλγιο και Λουξεμβούργο, Ολλανδία, και Ιταλία, ενώ αξιόλογη παρουσία έχουν η Κύπρος και οι ΗΠΑ. Με εξαίρεση τις ΗΠΑ, της οποίας οι ΞΑΕ στην Ελλάδα κρίνονται χαμηλές σε σχέση με την παγκόσμια δραστηριότητα των επιχειρήσεων της χώρας αυτής, όλες οι άλλες χώρες με σημαντικές επενδύσεις είναι ευρωπαϊκές και ανήκουν στις «κλασικές» χώρες διεθνών επενδύσεων. Χαρακτηριστικό της περιόδου αυτής είναι πάνω από το 50% των ΞΑΕ προήλθε από 3 χώρες (Γερμανία, ΗΒ, Γαλλία).

Γράφημα 6 Συνολικές εισροές ΞΑΕ ανά χώρα προέλευσης κατά την περίοδο 2003-2007 (σε εκατομμύρια Ευρώ)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος 2014 και <http://www.investingreece.gov.gr/default.asp?pid=21&la=2>

Γράφημα 7 Συνολικές εισροές ΞΑΕ ανά χώρα προέλευσης κατά την περίοδο 2008-2013 (σε εκατομμύρια Ευρώ)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος 2014 και <http://www.investingreece.gov.gr/default.asp?pid=21&la=2>

Κατά τα έτη της κρίσης παρατηρείται μια σημαντική πτώση των ΑΞΕ στην Ελλάδα. Κατά την περίοδο 2008-2013 οι συνολικές επενδύσεις ανήλθαν σε 20,6 δις ευρώ. Όπως δείχνει και το Γράφημα 7, πάνω από το 40% αυτών των επενδύσεων προήλθαν από τη Γερμανία, ενώ περ. 20% αντιστοιχεί στις γαλλικές επενδύσεις. Κατά το διάστημα αυτό οπισθοχωρούν δραστικά οι ΞΑΕ από το ΗΒ και τις χώρες Βέλγιο/Λουξεμβούργο και Ολλανδία.

Από την ανάλυση των χωρών προέλευσης ΞΑΕ προκύπτουν ορισμένα βασικά συμπεράσματα για την μελλοντική πολιτική προσέλκυσης επενδύσεων, όπως:

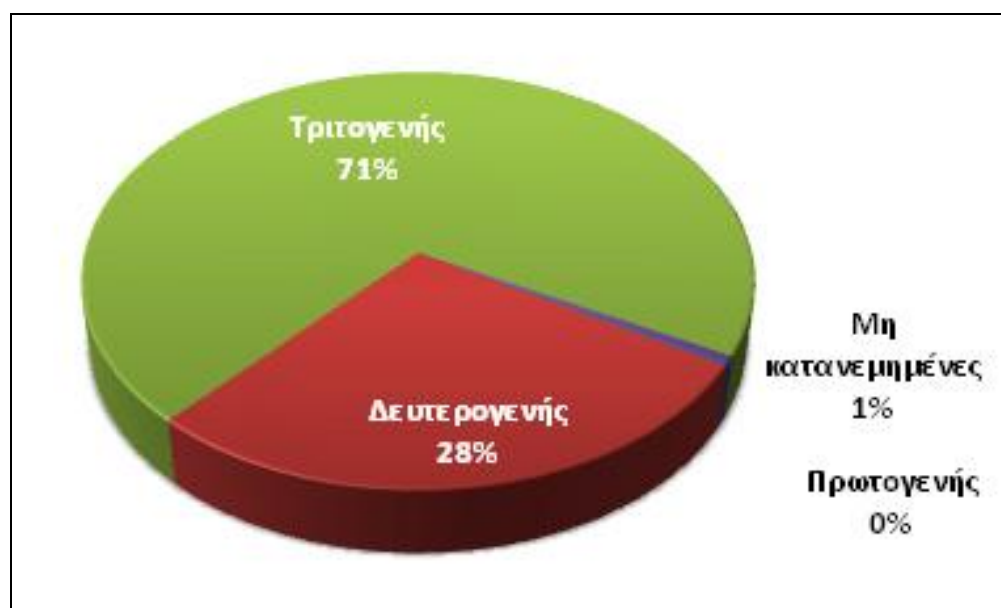
Η Γερμανία και η Γαλλία παραμένουν σταθερά οι χώρες με τις περισσότερες ΞΑΕ στην Ελλάδα. Είναι προς το συμφέρον της χώρας μας να διατηρήσει τις επιχειρήσεις που είναι εγκατεστημένες και να ενθαρρύνει την περαιτέρω αύξηση των επενδύσεών τους, με εισαγωγή ξένων κεφαλαίων.

- Η οπισθοχώρηση των ΞΑΕ από το ΗΒ και την Ολλανδία, δύο εκ των μεγαλύτερων χωρών προέλευσης ΞΑΕ στον κόσμο, θα πρέπει να ενεργοποιήσει την οικονομική διπλωματία της Ελλάδας για μια επιστροφή των επενδυτών.
- Υπάρχουν μεγάλα περιθώρια αύξησης των επενδύσεων, από τη μεγαλύτερη οικονομία του κόσμου που είναι οι ΗΠΑ, παρόλο που μέχρι σήμερα μέρος των επενδύσεων από άλλες χώρες (π.χ. Ολλανδία) προέρχονται από τις εκεί εγκατεστημένες αμερικάνικες εταιρείες.
- Διαπιστώνεται τεράστιο έλλειμμα ΞΑΕ με προέλευση από την Ιαπωνία, την Κίνα, τη Ρωσία, τις αραβικές χώρες καθώς και από μικρότερες βιομηχανικές χώρες. Προφανώς, εδώ υπάρχουν σημαντικά περιθώρια για την προσέλκυση επενδύσεων και για νέες αγορές στόχου. Ιδιαίτερη σημασία για τη στρατηγική προσέλκυσης επενδύσεων έχει η κλαδική κατανομή αυτών, η οποία αναλύεται στην επόμενη ενότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9. Κλαδική κατανομή των ΞΑΕ στην Ελλάδα

Όπως φαίνεται από τον Πίνακα 2 του Παραρτήματος αλλά και από το Γράφημα 8, οι εισροές ΞΑΕ κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας επικεντρώνονται κατά 71% στον τριτογενή τομέα και κατά δεύτερο λόγο στον δευτερογενή με 28%. Αξιόλογη διαπίστωση συνιστά το γεγονός, ότι στον πρωτογενή τομέα (γεωργία, κτηνοτροφία, αλιεία, δασοπονία, εξόρυξη κ.α.) δεν υπάρχουν ουσιαστικά ΞΑΕ, παρά τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της χώρας μας.

Γράφημα 8 Συνολικές εισροές ΞΑΕ ανά τομέα οικονομικής δραστηριότητας (2008-2013)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος 2014 και <http://www.investingreece.gov.gr/default.asp?pid=21&la=2>

Το μεγάλο ποσοστό του τομέα των υπηρεσιών στις συνολικές ΞΑΕ δύναται να ερμηνευτεί από τα εξής:

Πρώτον, τα τελευταία έτη έλαβε χώρα εκτεταμένη ιδιωτικοποίηση κρατικών επιχειρήσεων στον τομέα αυτόν (π.χ. τηλεπικοινωνίες, τράπεζες, ασφάλειες, μεταφορές, τουρισμός), με πώληση σε ξένες επιχειρήσεις, μεταξύ άλλων και μεγάλων κρατικών μονοπωλίων (π.χ. Ολυμπιακή, ΟΤΕ, ΟΠΑΠ).

Δεύτερον, από τη δομή και την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας, στην οποία κυρίαρχος είναι ο τομέας των υπηρεσιών.

Λόγω τη συρρίκνωσης και αποχωροθέτησης της ελληνικής βιομηχανίας, αλλά και της περιορισμένης ανταγωνιστικότητάς και καινοτομίας της μπορεί να θεωρηθεί φυσιολογικό το συγκριτικά χαμηλό ποσοστό της. Ο πρωτογενής τομέας της χώρας μας δεν προσέλκυσε μέχρι στιγμής ΞΑΕ, κυρίως λόγω της χαμηλής προβολής του, της έλλειψης παράδοσης και των εμποδίων, διαρθρωτικών και πολιτικών, στην ανάπτυξη μεγάλων αγροτικών επενδύσεων.

Αναλυτικότερα, οι βασικοί κλάδοι που επικεντρώνονται οι ΞΑΕ είναι τα χημικά, τα τρόφιμα και ποτά, τα μηχανήματα και τα μεταλλικά προϊόντα (Γράφημα 9). Τα χημικά, κυρίως φαρμακευτικά προϊόντα, συγκεντρώνουν κατά την περίοδο 2008-2013 το 58% των ΞΑΕ. Σημειώνεται, ότι τα τελευταία έτη σημαντική ήταν η αύξηση στον τομέα των τροφίμων.

Γράφημα 9 Διάρθρωση των συνολικών εισροών ΞΑΕ στην μεταποίηση κατά την περίοδο 2008-2013

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος 2014 και <http://www.investingreece.gov.gr/default.asp?pid=21&la=2>

Όσον αφορά στους κλάδους των υπηρεσιών τα τελευταία έτη οι εισροές ΞΑΕ κατευθύνθηκαν, κυρίως, στους κλάδους των τηλεπικοινωνιών, των τραπεζών, του εμπορίου και του τουρισμού (Γράφημα 10).

Γράφημα 10 Διάρθρωση των συνολικών εισροών ΞΑΕ στον τομέα των υπηρεσιών (2008-2013)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος 2014 και <http://www.investingreece.gov.gr/default.asp?pid=21&la=2>

Από το Γράφημα 10 διαπιστώνεται ότι κατά την περίοδο 2008-2013:

- Πάνω από το 60% των συνολικών εισροών κατευθύνθηκε στους κλάδους των τηλεπικοινωνιών και των πιστωτικών ιδρυμάτων.
- Ο κλάδος του εμπορίου καταλαμβάνει την Τρίτη θέση στις ΑΞΕ.
- Αξιοσημείωτη, προφανώς λόγω των ιδιωτικοποιήσεων, είναι η αύξηση του ποσοστού των ακινήτων, ενώ ασήμαντες ήταν οι επενδύσεις στους κλάδους του τουρισμού, της εκπαίδευσης και της υγείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10. Βασικές επιδράσεις των ΞΑΕ στην Ελλάδα

Είναι αναμφισβήτητο ότι οι ΞΑΕ, παρά το χαμηλό ύψος τους, επιφέρουν σημαντικά οφέλη για την ελληνική οικονομία. Όπως δείχνουν σχετικές έρευνες, το 2009 οι ΞΑΕ:

- Απασχολούσαν άμεσα το 5% του συνολικού εργατικού δυναμικού του ελληνικού ιδιωτικού τομέα και το 27% των απασχολούμενων στις μεγάλες επιχειρήσεις (άνω των 250 εργαζομένων).
- Κατείχαν το 32% του επενδυμένου κεφαλαίου στην Ελλάδα.
- Απέδωσαν το 33% των συνολικών φορολογικών εσόδων του κράτους από νομικά πρόσωπα.

Στα οφέλη αυτά προστίθεται η συμβολή τους στις εξαγωγές και στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας και μέσω πολλαπλασιαστικών επιδράσεων (The Boston Consulting Group 2011). Επίσης, το 2011 οι ΞΑΕ στην Ελλάδα σημειώσαν το 86% των συνολικών καθαρών κερδών των μεγάλων επιχειρήσεων της Ελλάδας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11. Ανασταλτικοί παράγοντες των ΞΑΕ στην Ελλάδα

11.1 Συνολική αποτίμηση των ανασταλτικών παραγόντων

Απο την παραπάνω ανάλυση προκύπτει αβίαστα το συμπέρασμα, ότι οι επιδόσεις της χώρας στην προσέλκυση ΞΑΕ είναι ιδιαίτερα χαμηλές, ακόμη και συγκρινόμενες με τις άλλες χώρες της Βαλκανικής, αλλά και τις χώρες της ΟΝΕ που εντάχθηκαν σε προγράμματα προσαρμογής της ΕΕ. Το κεντρικό ερώτημα είναι γιατί η χώρα μας διαχρονικά δεν προσελκύει αποτελεσματικά ΞΑΕ, ενώ διαθέτει αναμφισβήτητα πλεονεκτήματα όπως η γεωγραφική της θέση, η ύπαρξη άφθονων φυσικών πόρων, κλάδοι με προοπτικές ανάπτυξης (π.χ. τουρισμός, αγραδιατροφικά, διαμετακομιστικό εμπόριο, μέταλλα, δυναμικές υπηρεσίες), συμμετοχή σε όλες τις ευρωπαϊκές δομές κ.α.

Μια πρώτη προσέγγιση των ανασταλτικών παραγόντων και εμποδίων για την εισροή ΞΑΕ στην Ελλάδα προσφέρουν οι διεθνείς οργανισμοί και τα διάφορα φόρα μέτρησης της ανταγωνιστικότητας και του επενδυτικού κλίματος των επί μέρους χωρών.

Έτσι, σύμφωνα με το World Economic Forum (2014), το οποίο εκδίδει ετησίως, ίσως την πιο έγκυρη έκθεση για την ανταγωνιστικότητα των χωρών στον κόσμο, The Global Competitiveness Report, η χώρα βρίσκεται πολύ πίσω στο διεθνή χάρτη ανταγωνιστικότητας, καταλαμβάνοντας το 2013/14 την 91^η θέση στον κόσμο, με σκορ 3,90 με άριστα το 7.

Πίνακας 8 Δείκτες διεθνούς ανταγωνιστικότητας χωρών

Κατηγορία	Θέση μεταξύ 148 χωρών	Βαθμός (1-7)
Θεσμοί	103	3,5
Υποδομές	38	4,8
Μακροοικονομικό περιβάλλον	147	2,8
Υγεία και πρωτοβάθμια εκπαίδευση	35	6,1
Ανώτατη εκπαίδευση και κατάρτιση	41	4,8
Λειτουργία αγορών αγαθών	108	3,9
Λειτουργία αγορών εργασίας	127	3,8
Ανάπτυξη χρηματοπιστωτικών αγορών	138	2,9
Τεχνολογική ετοιμότητα	39	4,6
Μέγεθος αγοράς	47	4,4
Επιχειρηματική επινόηση	83	3,8
Καινοτομία	87	3,1

Πηγή: World economic Forum 2014

Από τον Πίνακα 8 προκύπτουν τα εξής:

- Ιδιαίτερα αρνητικές είναι οι επιδόσεις στη χώρα μας αναφορικά με το μακροοικονομικό περιβάλλον και στα πεδία των χρηματοπιστωτικών αγορών και των αγορών εργασίας και αγαθών, στη λειτουργία των θεσμών και στους δείκτες καινοτομίας.
- Μεσαίες προς καλές επιδόσεις επιδεικνύει η χώρα μας σε τομείς όπως οι υποδομές, η υγεία και εκπαίδευση, η τριτοβάθμια εκπαίδευση και η δεκτικότητα στις νέες τεχνολογίες.

Οι εκθέσεις του World Economic Forum καταγράφουν και ιεραρχούν τους παράγοντες που εμποδίζουν την ανάπτυξη επιχειρηματικής δράσης στη χώρα μας (World Economic Forum 2014).

Στους παράγοντες αυτούς συμπεριλαμβάνονται (με φθίνουσα σημασία):

- Η πρόσβαση σε χρηματοδότηση
- Η αναποτελεσματική δημόσια γραφειοκρατία (π.χ. αδειοδοτήσεις)
- Οι φορολογικές ρυθμίσεις
- Η διαφθορά
- Οι περιοριστικές ρυθμίσεις στην αγορά εργασίας

Όμοια είναι και τα αποτελέσματα της εμπειρικής έρευνας του TheBoston Consulting Group (2011) για τις ΑΞΕ στην Ελλάδα. Ειδικότερα, η σχετική έρευνα διαπιστώνει:

- Την ύπαρξη αρνητικής επιχειρηματικής υποδομής λόγω υψηλού κόστους έναρξης επιχειρηματικής δραστηριότητας, χρονικών υστερήσεων, αδειοδοτήσεων, απόκτησης ακινήτων και πολυπλοκότητας του ρυθμιστικού πλαισίου.
- Προβλήματα και ακαμψίες στην αγορά εργασίας.
- Αρνητικό φορολογικό περιβάλλον, με υψηλούς κινδύνους και απρόβλεπτο μελλοντικό καθεστώς.
- Ανάγκες για περαιτέρω ανάπτυξη των υποδομών, ειδικά των αεροπορικών αεροδρομίων και λιμένα κ.α.
- Ανάγκη για καλύτερη διασύνδεση της εκπαίδευσης με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας και απουσία “centers of excellence for international companies”
- κ.α

Τέλος, μέσω των ετήσιων εκθέσεων “Doing Business Report” η Παγκόσμια Τράπεζα αξιολογεί το επενδυτικό περιβάλλον 189 χωρών. Η πρόσφατη έκθεσή της (World Bank 2014) κατατάσσει τη χώρα στην 61^η θέση, ως προς την συνολική αξιολόγηση του επενδυτικού κλίματος της χώρας, με συνολικό βαθμό 66,70 (με άριστα το 100).

Η βαθμολογία και η κατάταξη στα επί μέρους κριτήρια είναι διαφοροποιημένη και αποτυπώνεται στον Πίνακα 9:

Πίνακας 9 Αξιολόγηση επί μέρους κριτηρίων της έκθεσης Doing Business 2015 της Παγκόσμιας Τράπεζας για την Ελλάδα

Κριτήρια	Θέση μεταξύ 189 χωρών	Βαθμός (0-100)
Έναρξη μιας επιχειρηματικής δραστηριότητας	52	90,71
Έκδοση κατασκευαστικής άδειας	88	72,31
Ηλεκτροδότηση επιχείρησης	80	76,67
Δήλωση ακινήτου	116	61,16
Λήψη πιστώσεων	71	50,00
Προστασία των δικαιωμάτων της μειοψηφίας των επενδυτών	62	57,50
Πληρωμή φόρων	59	78,30
Διασυνοριακό εμπόριο	48	80,80
Επιβολή των συμβάσεων	155	43,60
Επίλυση πτωχεύσεως	52	55,98

Πηγή: World Bank 2014, ίδια επεξεργασία

Από τον παραπάνω πίνακα είναι εμφανές ότι η χώρα μας έχει ιδιαίτερα αρνητικές επιδόσεις σε τομείς όπως είναι η επιβολή των συμβάσεων, η λήψη πιστώσεων, η επίλυση της πτώχευσης, η προστασία των δικαιωμάτων της μειοψηφίας των επενδυτών, ενώ ως θετικές κρίνονται οι αξιολογήσεις στα πεδία των διασυνοριακών συναλλαγών και της έναρξης επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Από τα παραπάνω συνάγεται, ότι παραδοσιακά, οι θεσμοί, το πολιτικό σύστημα, η γραφειοκρατία, η διαφθορά, το μακροοικονομικό περιβάλλον, η φορολογία, η αναποτελεσματικότητα στις αγορές και τα κενά στην καινοτομία αποτελούν τους κύριους αρνητικούς παράγοντες της προσέλκυσης ΞΑΕ στην Ελλάδα. Μετά την έναρξη της κρίσης, στους παράγοντες αυτούς προστέθηκαν τα προβλήματα στη χρηματοδότηση των επιχειρήσεων και η αστάθεια του μακροοικονομικού περιβάλλοντος.

Στα παρακάτω γίνεται αναφορά σε 2 από τους βασικότερους ανασταλτικούς παράγοντες: στη διαφθορά και στο σύστημα αδειοδοτήσεων ως έκφραση της υπερβολικής γραφειοκρατίας.

11.2 Η σημασία της διαφθοράς στο δημόσιο τομέα

Η διαφθορά στο δημόσιο τομέα και η εξάπλωση μιας κουλτούρας συναλλαγών μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα στην Ελλάδα χαρακτηρίζονται ως από τα υψηλότερα στην Ευρώπη, σύμφωνα με τη Διεθνή Διαφάνεια, με αποτέλεσμα το φαινόμενο αυτό να συνιστά ισχυρό ανασταλτικό παράγοντα για την εισροή ΞΑΕ στη χώρα. Ειδικότερα, η χώρα μας καταλαμβάνει την 69^η θέση του Corruption Perception Index της Διεθνούς Διαφάνειας, και βαθμολογείται με 43 με άριστα το 100 (Transparency International 2014). Σύμφωνα με τον ως άνω οργανισμό, διαπιστώνεται ένα κενό μεταξύ των νόμων και της εφαρμογής τους. Υπάρχουν έκνομες πρακτικές στελεχών του δημοσίου, οι οποίες μένουν ατιμώρητες, ενώ ορισμένα στελέχη συχνά δρουν με αδιαφάνεια και απαιτούν από τις επιχειρήσεις χρηματικά «δώρα».

Τα σκάνδαλα χρηματισμού πολιτικών και στελεχών του δημοσίου που έρχονται στη δημοσιότητα αυξάνουν τη δυσπιστία των ξένων επενδυτών έναντι του ελληνικού κράτους και αποθαρρύνουν την ανάληψη επενδυτικών πρωτοβουλιών.

Στο πεδίο της φορολογίας, πέρα από την αστάθεια και αβεβαιότητα του συνολικού συστήματος, διαδεδομένα είναι και τα φαινόμενα της φοροδιαφυγής και της φοροκλοπής, συχνά με τη σύμπραξη αρμοδίων στελεχών. Αυτό έχει ως συνέπεια, ορισμένες επιχειρήσεις που συμπράττουν σε πράξεις φοροδιαφυγής να ευνοούνται έναντι των ανταγωνιστών τους, οι οποίοι δεν επιθυμούν ή δεν δύνανται να συμπράξουν σε όμοιες πρακτικές.

Η διαφθορά στο δημόσιο τομέα ενισχύεται από την υπερβολική γραφειοκρατία, την πολυπλοκότητα του θεσμικού πλαισίου και τις συχνές αλλαγές του. Σ' ένα τέτοιο

περιβάλλον, αναβαθμίζεται ο ρόλος των στελεχών του δημόσιου τομέα και ευνοείται η συναλλαγή με τον ιδιωτικό τομέα για υπηρεσίες ενημέρωσης, διευκόλυνσης και υπερπήδησης εμποδίων.

Το ίδιο ισχύει και για το καθεστώς δημόσιων συμβάσεων και προμηθειών, παρά τις βελτιώσεις που έχουν επιτευχθεί μέσω της εφαρμογής του προγράμματος ΔΙΑΥΓΕΙΑ και τις ηλεκτρονικές προμήθειες.

Στην κατεύθυνση ενός συστήματος μεγαλύτερης διαφάνειας και σταθερότητας θα μπορούσαν να συμβάλουν:

- Η εφαρμογή ενός σταθερού, απλού και προβλέψιμου φορολογικού πλαισίου, καθώς και ένα απλό και διαφανές πλαίσιο ίδρυσης και λειτουργίας των επιχειρήσεων.
- Καλύτερος και αποτελεσματικότερος έλεγχος των εισοδημάτων των πολιτικών και των στελεχών του δημοσίου.
- Θεσμοθέτηση της ηλεκτρονικής επικοινωνίας και της ηλεκτρονικής διεκπεραίωσης των συνεργασιών μεταξύ δημόσιου και διωκτικού τομέα.
- Εφαρμογή αυστηρών ποινών σε περιπτώσεις χρηματισμού, βελτίωση των ελεγκτικών μηχανισμών, ενίσχυση της ανεξαρτησίας των φορολογικών αρχών και βελτίωση των μηχανισμών εποπτείας και λογοδοσίας αυτής.

Συμπερασματικά, μεταρρυθμίσεις με στόχο τη βελτίωση της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και της λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης, της ενίσχυσης των εκλεκτικών μηχανισμών και της ανάπτυξης κουλτούρας διαφάνειας μπορούν να μειώσουν το κοινωνικό και δημοσιονομικό κόστος της διαφθοράς στην Ελλάδα, καθιστώντας τη χώρα περισσότερο διαφανή, αξιοκρατική και αξιοπρεπή.

11.3 Το Ελληνικό σύστημα αδειοδότησης επιχειρήσεων

Το κατεχοχόν ελληνικό, μεγάλο διοικητικό βάρος εξακολουθεί ακόμα και σήμερα και παρά τις προσπάθειες να αποθαρρύνει όσους τολμούν να επιχειρήσουν. Η αδειοδότηση επιχειρήσεων, κυρίως στους κλάδους που έχουν ουσιαστική προοπτική ανάπτυξης είναι πολύ χαμηλή, καθώς οι διαγραφές από τα μητρώα εξακολουθούν να είναι περισσότερες από τις εγγραφές και μάλιστα κατά 30%. (Στοιχεία από Επαγγελματικό Επιμελητήριο Αθηνών, 2012). Σύμφωνα με μελέτη της Endeavor Greece, από τις 40.000 νέες εταιρείες το 2012, μόλις το 10% δραστηριοποιείται σε κλάδους που έχουν δυναμική.

Τα στοιχεία αυτά καταδεικνύουν ότι οι επιχειρηματίες στρέφονται σε απλοϊκά αντικείμενα, όπως οι επιχειρήσεις εστίασης (γρήγορο φαγητό, καφέ, κλπ). Οι επιχειρήσεις αυτές, ωστόσο, παρουσιάζουν κατά κανόνα περιορισμένες προοπτικές σε επίπεδο εργασιών, τζίρου και προσωπικού και δεν παράγουν την αναμενόμενη προστιθέμενη αξία. Και βέβαια τα διοικητικά βάρη που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι επαγγελματίες από την αδειοδότηση της δραστηριότητάς τους, ακόμη και σε αυτού του είδους τις επιχειρήσεις, είναι τεράστια.

Ωστόσο, πέραν των πολύ σημαντικών, παραδοσιακών - οικονομικών παραγόντων για τους ξένους και εγχώριους επενδυτές, όπως το μέγεθος της εγχώριας οικονομίας, το κόστος παραγωγής, η παραγωγικότητα της εργασίας και ο όγκος του εμπορίου, υπάρχουν και παράγοντες όπως ο ρόλος των θεσμών στις επενδύσεις και την επιχειρηματικότητα.

Μελέτη που διεξήχθη από τον όμιλο συμβούλων “Boston” (The Boston Consulting Group 2011) για τους λόγους διστακτικότητας των διεθνών επενδυτών απέναντι στην Ελλάδα μέσω προσωπικών συνεντεύξεων με 30 από τους μεγαλύτερους ξένους επενδυτές, προβάλλει ανάμεσα στα βασικά προβλήματα της Ελλάδας την γραφειοκρατία, το ασταθές νομικό καθεστώς, τις διαρκείς μεταβολές του

φορολογικού, την πολυνομία, τις διοικητικές διαδικασίες και το σύστημα αδειοδοτήσεων, την απονομή της δικαιοσύνης και τον υπερβολικό χρόνο διεκπεραίωσης των διοικητικών διαδικασιών.

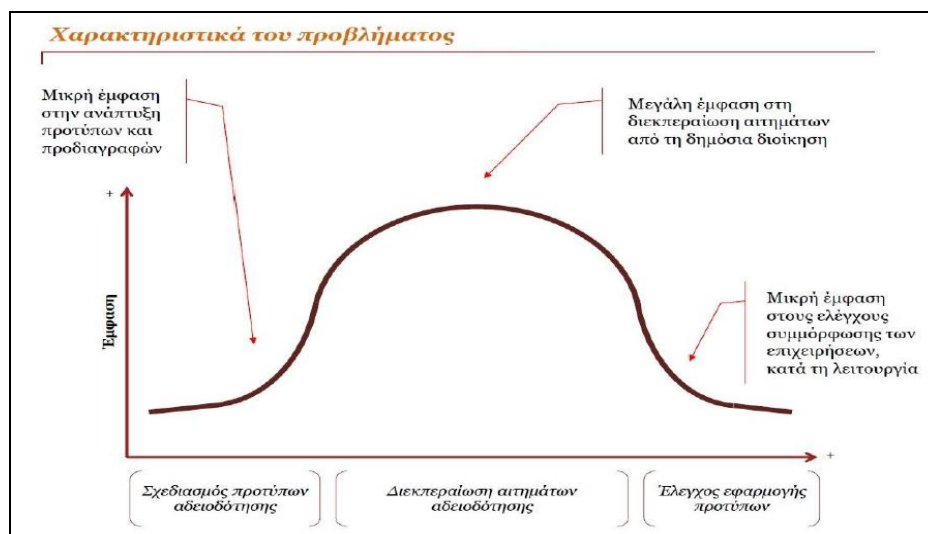
Στην έρευνά μας προσπαθήσαμε να αξιολογήσουμε μέσα από πλήθος πηγών (μελέτες, στοιχεία από υπηρεσιακούς παράγοντες, μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς, επιμελητήρια, συνδέσμους κλπ), μεταξύ αυτών και μέσω της άσκησης κοινοβουλευτικού ελέγχου, τα βασικά πεδία του ελληνικού συστήματος αδειοδότησης. Και σε αυτό το σημείο της έρευνάς μας και της συγκέντρωσης πληροφοριών, αξίζει να αναφερθεί ότι παρότι υποβάλαμε πολλαπλά ερωτήματα προς τα αρμόδια Υπουργεία, από τα οποία ζητήσαμε περιπτωσιολογικά να μας απαντήσουν για τα βήματα και τον χρόνο των διαδικασιών αδειοδότησης πολύ συγκεκριμένων μικρομεσαίων επιχειρήσεων, οι απαντήσεις τους δεν ήταν καθόλου ικανοποιητικές.

Αυτό από μόνο του αποτελεί ένα στοιχείο που τεκμηριώνει ότι η γνώση από πλευράς της διοίκησης πάνω στα δομικά προβλήματα της δημόσιας διοίκησης είναι επιδερμική, διαφέρει από στέλεχος σε στέλεχος του Δημοσίου, ενώ διστάζουν να απαντήσουν με σαφήνεια διότι απουσιάζουν μηχανισμοί και εργαλεία παρακολούθησης και μέτρησης των διαδικασιών. Οι ίδιοι οι κρατικοί λειτουργοί δεν εμπιστεύονται τους εαυτούς τους, τους συναδέλφους τους και τις υπηρεσίες που υπηρετούν.

Αρχικά προσπαθήσαμε να αξιολογήσουμε με μια ολοκληρωμένη προσέγγιση την στρατηγική που διαπνέει το ελληνικό σύστημα αδειοδοτήσεων, την διακριτικότητα των αρμοδιοτήτων μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων και την διασύνδεση μεταξύ των αρμοδίων αρχών για τις αδειοδοτήσεις (βαθμός αξιοποίησης νέων τεχνολογιών). Επιπλέον, προσπαθήσαμε να αξιολογήσουμε την οργάνωση και το δυναμικό των αδειοδοτικών φορέων για την ποιοτική και ποσοτική επιτυχία του συστήματος. Στην συνέχεια προσπαθήσαμε να αξιολογήσουμε το θεσμικό πλαίσιο

που διέπει τις αδειοδοτήσεις και, τέλος, την ύπαρξη μηχανισμών παρακολούθησης, μέτρησης και αξιολόγησης των διαδικασιών για την συνεχή βελτίωση του συστήματος.

Το ελληνικό σύστημα αδειοδότησης έχει τα χαρακτηριστικά ενός χαμηλού επιπέδου συστήματος αδειοδότησης, καθότι στερείται ολοκληρωμένης στρατηγικής προσέγγισης, με αναχρονιστική, γραφειοκρατική και περιπτώσιολογική αντιμετώπιση από το Δημόσιο, χωρίς σαφή πρότυπα αδειοδότησης, και με εξέταση του κάθε αιτήματος ξεχωριστά, ελλείπει διακριτής προσέγγισης ανά κατηγορία δραστηριότητας. Αυτό αφήνει περιθώρια για αδικαιολόγητες καθυστερήσεις, αυθαίρετες ερμηνείες των κανόνων και υπόνοιες για διαφθορά. Χαρακτηριστικό παράδειγμα εστιών διαφθοράς οι Διευθύνσεις Πολεοδομίας, οι οποίες ερμηνεύουν κατά το δοκούν διατάξεις της πολεοδομικής νομοθεσίας, η οποία εκτείνεται σε 130 τόμους, με τις γνωστές συνέπειες. Ένα ακόμη σημείο είναι ότι οι παραγωγικές δραστηριότητες συνήθως αντιμετωπίζονται ως στατικές, ελλείπει δυναμικής αδειοδότησης αλλαγών σε υφιστάμενες εγκαταστάσεις. Το ελληνικό σύστημα αδειοδοτήσεων χαρακτηρίζεται από έμφαση στη διεκπεραίωση των αιτημάτων σε βάρος του σχεδιασμού σαφών προδιαγραφών αλλά και των διαρκών -κατά την λειτουργία της επιχείρησης- ελέγχων για την συμμόρφωσή τους στα νέα πρότυπα.

Γράφημα 11 Κύρια χαρακτηριστικά του συστήματος αδειοδοτήσεων στην Ελλάδα

Σε ότι αφορά στις αδειοδοτικές διαδικασίες παρατηρείται έλλειψη τυποποίησης με συγκεκριμένα κριτήρια και εργαλεία για την επιτυχή υποβολή των αιτημάτων, σε γνωμοδοτικούς φορείς και στα εργαλεία ελέγχου και αξιολόγησης. Επιπλέον, απουσιάζουν θεσμικές προθεσμίες για την ολοκλήρωση των διαδικασιών ή εάν υπάρχουν είναι μη ρεαλιστικές. Καταγράφεται έλλειψη πρακτικών και χρηστικών οδηγιών / εργαλείων διοίκησης. Επίσης, καταγράφεται έλλειψη ενιαίας κωδικοποίησης των έργων και δραστηριοτήτων ανά επιμέρους διαδικασία αδειοδότησης.

Όσον αφορά στο ανθρώπινο δυναμικό των αδειοδοτικών αρχών και φορέων παρατηρήθηκε έλλειψη επιμόρφωσης σε θέματα αδειοδότησης και ιδιαίτερα χαμηλό επίπεδο επιμόρφωσης υφισταμένων στελεχών και ενημέρωσης για τις επικείμενες αλλαγές. Επιπλέον, απουσιάζει ένα πλαίσιο απαραίτητων προσόντων για την στελέχωση των μονάδων που εμπλέκονται στην αδειοδότηση.

Στον τομέα του θεσμικού πλαισίου που προβλέπει τις αδειοδοτήσεις, διαπιστώθηκε μεγάλος αριθμός θεσμικών κειμένων, παρωχημένων διατάξεων που δεν ακολουθεί

τις τεχνολογικές εξελίξεις ή τις σύγχρονες απαιτήσεις (ισχύουν διατάξεις από την δεκαετία του 1970 για εξορυκτικές δραστηριότητες!!). Το θεσμικό πλαίσιο για τις απαιτήσεις των αδειοδοτήσεων είναι πολυδαίδαλο, μη κωδικοποιημένο, με αντιφατικές διατάξεις ή με αιφνίδιες αλλαγές όρων, γεγονός που επιτείνει την ανασφάλεια, καθώς για τις επιχειρήσεις το μεγαλύτερο παράγοντα ανασφάλειας αποτελεί η πιθανότητα προσφυγών σε μεταγενέστερο στάδιο.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι ότι για πλήθος δραστηριοτήτων δεν υπάρχει θεσμικό πλαίσιο ή δεν έχει εκδοθεί δευτερογενής νομοθεσία. Τέτοια παραδείγματα αποτελούν:

- η λειτουργία επιχειρήσεων θαλασσίων σπορ,
- οι χώροι στάθμευσης βαρέων οχημάτων,
- οι επιχειρήσεις περιηγήσεων εκτός δρόμου με ειδικά διαμορφωμένα οχήματα,
- αγροτουρισμός – αγροτουριστικά καταλύματα,
- οινοτουρισμός.

Πρόκειται για μερικές μόνο από τις περιπτώσεις, όπου η ελληνική πολιτεία είναι απύσχα στερώντας την δυνατότητα μιας νέας ανταγωνιστικής δραστηριότητας.

Επιπλέον, όσον αφορά στα εργαλεία παρακολούθησης των αδειοδοτικών φορέων, παρατηρήθηκε απουσία ενός μηχανισμού παρακολούθησης και αξιολόγησης του μοντέλου αδειοδότησης στο σύνολό της, αλλά και σε επιμέρους διαδικασίες όπως και ενός συστήματος υποβολής παραπόνων-βελτιωτικών προτάσεων για την ανατροφοδότηση στα διάφορα επίπεδα διεκπεραίωσης των διαδικασιών αδειοδότησης.

Τέλος, όσον αφορά στην αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών, παρατηρήθηκε χαμηλός βαθμός αξιοποίησης και σοβαρό έλλειμμα στην αυτοματοποίηση των διαδικασιών. Πιο συγκεκριμένα, παρατηρήθηκε απουσία ενός συγκεντρωτικού

συστήματος παρακολούθησης της διαδικασίας και τήρησης ηλεκτρονικού αρχείου. Σε πολλά στάδια της διαδικασίας υπάρχει μηδενική αυτοματοποίηση, γεγονός που αυξάνει τους χρόνους και τα κόστη λειτουργίας των αρμοδίων αρχών. Επιπλέον, ακόμη και σε απλές διαδικασίες όπως η εσωτερική αλληλογραφία μεταξύ υπηρεσιών του δημοσίου, γίνεται ακόμη με τον παραδοσιακό τρόπο της αλληλογραφίας εντύπων, αυξάνοντας κατακόρυφα τους χρόνους αποστολής και παραλαβής σε σχέση με τους χρόνους ηλεκτρονικής αποστολής εγγράφων.

Για τον έλεγχο των παραπάνω διαπιστώσεων, στα παρακάτω παρατίθενται ορισμένες μελέτες περίπτωσης μεγάλων επενδύσεων, όπως:

- **Costa Navarino- Μεσσηνία**

Χρειάστηκε να περάσουν περισσότερα από 25 χρόνια επαφής με τη γραφειοκρατία του ελληνικού κράτους και να συγκεντρωθούν 3.000 υπογραφές αρμοδίων υπηρεσιακών παραγόντων, 600 αδειοδοτήσεις από διάφορες υπηρεσίες του Δημοσίου, πάνω από 80 μικρές ή μεγάλες μελετητικές εταιρείες μέχρι τη στιγμή που η μεγαλύτερη τουριστική επένδυση στη χώρα μας, ύψους 1,2 δισ. ευρώ, θα λειτουργούσε τον Μάιο του 2010.

Το τουριστικό θέρετρο Costa Navarino, στη Μεσσηνία, σε μια έκταση 10.000 στρεμμάτων με τουριστικές εγκαταστάσεις που αναπτύσσονται σε 10.000 στρέμματα και περιλαμβάνουν τέσσερις ξενοδοχειακές μονάδες 5 αστέρων και 1.111 κλινών, δύο γήπεδα γκολφ, γήπεδα τένις, εστιατόρια, κέντρα spa και υποδομές εναλλακτικού τουρισμού, χρειάστηκε δέκα χρόνια για τις αδειοδοτήσεις και μόλις τρία χρόνια για να κατασκευαστεί.

Η συγκεκριμένη επένδυση αυξάνει την τουριστική κίνηση, με το 50% να προέρχεται από την Ελλάδα, δίνει ώθηση στην τοπική οικονομία, απασχολεί τουλάχιστον 700

εργαζόμενους και την ίδια ώρα συμπεριλαμβάνεται στους 20 δημοφιλέστερους προορισμούς της Ευρώπης.

- **Τρία χρόνια για την άδεια μεταβίβασης δυο νησίδων στον Κορινθιακό κόλπο**

Οι ενδιαφερόμενοι επενδυτές είχαν προσφύγει στον Συνήγορο του Πολίτη διαμαρτυρόμενοι για την καθυστέρηση χορήγησης της άδειας μεταβίβασης δύο ιδιωτικών νησίδων που βρίσκονται στον Κορινθιακό Κόλπο, παρότι είχαν υποβάλει αίτηση για τη σχετική άδεια από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων ήδη από το 2007. Η μεταβίβαση των νησίδων αποτελούσε προϋπόθεση για την πραγματοποίηση επένδυσης από το εξωτερικό, με αντικείμενο την εγκατάσταση μονάδας ιαματικού τουρισμού.

Η νομοθεσία προβλέπει την άδεια του Υπουργού Γεωργίας (νυν Αγροτικής Ανάπτυξης) μετά από σύμφωνη γνώμη της αρμόδιας υπηρεσίας του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας. Η Διεύθυνση Πολιτικής Γης του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης ενημέρωσε το Συνήγορο του Πολίτη ότι η ίδια είχε προβεί σε όλες τις απαιτούμενες ενέργειες της αρμοδιότητάς της, αλλά είχαν παραμείνει εκκρεμή, χωρίς να υπογραφούν από τρεις διαδοχικούς υπουργούς, σχέδια υπουργικής απόφασης.

Ο Συνήγορος του Πολίτη είχε απευθυνθεί εγγράφως σε δύο κατά σειράν Υπουργούς και στα έγγραφα του επεσήμαινε την εξαιρετικά μεγάλη δαπάνη χρόνου και διοικητικών ενεργειών για την έκδοση της αναγκαίας υπουργικής απόφασης, ενώ τόνιζε ότι η καθυστέρηση αυτή ήταν αδικαιολόγητη, καθώς υπήρχε η σύμφωνη γνώμη όλων των εμπλεκόμενων υπηρεσιών, ουδέποτε είχε προβληθεί οποιαδήποτε διεκδίκηση εκ μέρους του ελληνικού Δημοσίου, και επιπλέον η μεταβίβαση είχε αναπτυξιακό - επενδυτικό χαρακτήρα.

Μετά τη διαμεσολάβηση του Συνηγόρου του Πολίτη, υπογράφηκε τελικώς η σχετική υπουργική απόφαση στις 05-10-2010. Παρά την επιτυχή κατάληξη, η συνολικά τριετής καθυστέρηση έκδοσης της υπουργικής απόφασης και η εν τω μεταξύ μεταβολή των οικονομικών συνθηκών, έχει προκαλέσει προβληματισμό στους αγοραστές για την τελική πραγματοποίηση της επένδυσης.

Αυτό το παράδειγμα αποτελεί έναν κορυφαίο κίνδυνο ματαίωσης επενδυτικών προοπτικών, λόγω της μη έγκαιρης ολοκλήρωσης των προβλεπόμενων διοικητικών διαδικασιών, σε μία κρίσιμη συγκυρία για την προσέλκυση και επιτάχυνση υλοποίησης επενδύσεων.

- **Επένδυση στην Μονή Τοπλού-Νομός Λασιθίου**

Τον Νοέμβριο του 2013 δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ η κοινή υπουργική απόφαση της διυπουργικής επιτροπής που εντάσσει στα φαστ τρακ την επένδυση στη μονή Τοπλού ύψους 267,7 εκατ. ευρώ. Μετά από 15 χρόνια δείχνει ότι ξεκινά η τουριστική επένδυση στον Κάβο Σίδερο του Λασιθίου, χωρίς να είναι πλέον βέβαιο το ενδιαφέρον των επενδυτών.

Η επένδυση αφορά την τουριστική ανάπτυξη περιοχής 25.000 στρεμμάτων στη θέση «Χερσόνησος Σίδερο» του Νομού Λασιθίου της Κρήτης κοντά στο φοινικόδασος του Βάι. Περιλαμβάνει τη δημιουργία πέντε ξενοδοχείων συνολικής δυναμικότητας 1.936 κλινών, ενός γηπέδου γκολφ 18 οπών, καθώς και βοηθητικών υποδομών. Σε ένα από τα ξενοδοχεία θα κατασκευασθεί κέντρο ευεξίας (SPA). Το ύψος της επένδυσης ανέρχεται σε 267,7 εκατ. ευρώ.

Φορέας της επένδυσης είναι η βρετανική εταιρεία «Loyalward Ltd.», θυγατρική του Ομίλου Minoan Group Plc, ο οποίος είναι εισηγμένος στην αγορά AIM του Χρηματιστηρίου του Λονδίνου.

Σημειώνεται ότι πρόκειται για παρθένα περιοχή, ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, που ανήκει στο δίκτυο Natura και εντάσσεται σε Ζώνες Ειδικής Προστασίας. Το εγκεκριμένο χωροταξικό της Κρήτης καθορίζει για την περιοχή ήπια τουριστική εκμετάλλευση και όχι μοντέλο δραστηριοτήτων που συνιστούν σοβαρές επεμβάσεις στο περιβάλλον.

Το ΣτΕ το 2010 ακύρωσε σχετική κοινή υπουργική απόφαση που ενέκρινε τους περιβαλλοντικούς όρους, γιατί παραβίαζε τις κατευθύνσεις του χωροταξικού σχεδιασμού Κρήτης και ως εκ τούτου ήταν αντισυνταγματική. Η τελευταία δικαστική περιπέτεια της Minoan Group, η οποία προσπαθεί να υλοποιήσει το εν λόγω έργο από το 1992, κράτησε πάνω από δύομισι χρόνια καθότι υπήρξε προσφυγή από ακτιβιστές που υποστήριξαν ότι θα καταστραφεί το περιβάλλον. Η όλη αυτή περιπέτεια έχει ως αποτέλεσμα το σοβαρό «ψαλίδισμα» των έργων σε σχέση με τον αρχικό σχεδιασμό, ανατρέποντας τις μελέτες βιωσιμότητας της επένδυση με ορατό τον κίνδυνο οι επενδυτές να αποσύρουν το ενδιαφέρον του.

Χαρακτηριστικό είναι ότι τα δικαιολογητικά που μέχρι χθες απαιτούνταν για την αδειοδότηση μιας εμπορικής επιχείρησης ξεπερνούσαν τα 20 και υποχρέωναν τον επιχειρηματία να δαπανήσει ασύλληπτο αριθμό εργατωρών για να τα συγκεντρώσει. Για το πιο απλό πράγμα, δηλαδή την ίδρυση ενός μαγαζιού με τυρόπιτες, θα πρέπει να συγκεντρώσει κανείς 22 δικαιολογητικά από δήμο, πολεοδομία, πυροσβεστική, κλπ, τον ίδιο περίπου αριθμό που μέχρι πρότινος χρειαζόταν να συγκεντρώσει για την αδειοδότηση μιας βιομηχανικής δραστηριότητας υψηλής και μέσης όχλησης.

Πίνακας 10 Παράδειγμα της ροής διαδικασίας αδειοδότησης μιας βιομηχανικής επιχείρησης

Αδειοδοτική Διαδικασία για την Εγκατάσταση & Λειτουργία για Βιομηχανική Δραστηριότητα Υψηλής & Μέσης Όχλησης χωρίς Εγγυητική Επιστολή -ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ	
ΓΕΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΙΚΑ/ΔΙΑΔΙΚΑΣΤΙΚΑ ΒΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΠΛΕΥΡΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΑ	
1. Ερωτηματολόγιο εγκατάστασης	11. Υπεύθυνη Δήλωση περί απασχολουμένων Μηχανικών
2. ΑΕΠΟ	12. Υπεύθυνη Δήλωση περί συμμόρφωσης με άδεια εγκατάστασης
3. Βεβαίωση Χρήσης Γης	13. Πιστοποιητικό Πυρασφάλειας
4. Μελέτη εγκατάστασης	14. Υπεύθυνη Δήλωση από αρμόδιο Μηχανικό περί συντηρήσεων και λοιπών διαδικασιών
5. Αρχιτεκτονικά	15. Υγειονομική αδειοδότηση
6. Υπεύθυνη Δήλωση για στατική επάρκεια	16. Οικοδομική Άδεια
7. Κανονισμός Συνιδιοκτησίας	17. Πιστοποιητικό υδραυλικής δοκιμασίας
8. Μελέτη SEVEZO	18. Πιστοποιητικό ελέγχου για ισχύ δεξαμενών
9. Γνώμες Φορέων (Υγειονομικό, Πολεοδομία, Δασικά κλπ)	19. Κυκλοφοριακή σύνδεση
10. Αίτηση λειτουργίας	20. Άδεια χρήσης νερού
	21. Άδεια Ηλεκτροπαραγωγού ζεύγους

Πρόσφατα ψηφίστηκε ο νόμος 4262/2014 «Απλούστευση της αδειοδότησης για την άσκηση οικονομικής δραστηριότητας και άλλες διατάξεις» του Υπουργείου Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, ο οποίος αποτελεί μια πραγματική μεταρρύθμιση στον χώρο της επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα.

Ο νέος νόμος βασίζεται σε δύο πυλώνες για την υλοποίηση της μεταρρύθμισης στο χώρο της επιχειρηματικότητας. Αφενός στην συνολική και ριζική απλοποίηση των αδειοδοτήσεων για την σύσταση επιχειρήσεων και αφετέρου στους ελέγχους στις επιχειρήσεις κατά την διάρκεια της λειτουργίας τους.

Στο σημερινό σύστημα ισχύει ότι όλες οι επιχειρήσεις για να λειτουργήσουν χρειάζονται πρώτα την άδεια του κράτους, πλην εξαιρέσεων. Δηλαδή, πρέπει ο καθένας να αποδεικνύει πως δεν θα βλάψει το δημόσιο συμφέρον ανοίγοντας μian

επιχείρηση και καλούμενος να αντιμετωπίσει έναν λαβύρινθο γραφειοκρατίας και αμέτρητων διαδικασιών.

Με το νέο σύστημα όλες οι επιχειρήσεις επιτρέπεται να λειτουργούν χωρίς ιδιαίτερη παρέμβαση της δημόσιας διοίκησης (πλην συγκεκριμένων εξαιρέσεων), βασισμένο στην συνολική απλοποίηση των αδειοδοτήσεων και στους ξεκάθαρους κανόνες στις εμπορικές δραστηριότητες. Με την επιδιωκόμενη ηλεκτρονική διασύνδεση των αρχών, καταργούνται μια σειρά από διαδικαστικά βήματα ως προς τις αδειοδοτήσεις, απλοποιώντας περαιτέρω την διαδικασία.

Πίνακας 11 Εκτίμηση ειδικών για τη διαδικασία αδειοδοτήσεων στην Ελλάδα

Αδειοδοτική Διαδικασία για την Εγκατάσταση & Λειτουργία για Βιομηχανική Δραστηριότητα Υψηλής & Μέσης Όχλησης χωρίς Εγγυητική Επιστολή -ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΕΙΔΙΚΩΝ	
ΓΕΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΙΚΑ/ΔΙΑΔΙΚΑΣΤΙΚΑ ΒΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΠΛΕΥΡΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΑ	
Ερωτηματολόγιο εγκατάστασης	3. Υπεύθυνη Δήλωση περί απασχολουμένων Μηχανικών
ΑΕΠΘ	Υπεύθυνη Δήλωση περί συμμόρφωσης με άδεια εγκατάστασης
Βεβαίωση Χρήσης Γης	4. Πιστοποιητικό Πυρασφάλειας
Μελέτη εγκατάστασης	5. Υπεύθυνη Δήλωση από αρμόδιο Μηχανικό περί συντηρήσεων και λοιπών διαδικασιών
Αρχιτεκτονικά	Υγειονομική αδειοδότηση
Υπεύθυνη Δήλωση για στατική επάρκεια	Οικοδομική Άδεια
1. Κανονισμός Συνιδιοκτησίας	6. Πιστοποιητικό υδραυλικής δοκιμασίας
2. Μελέτη SEVEZO	7. Πιστοποιητικό ελέγχου για ισχύ δεξαμενών
Ενώμες Φορέων (Υγειονομικό, Πολεοδομία, Δασικά κλπ)	Κυκλοφοριακή σύνδεση
Αίτηση λειτουργίας	Άδεια χρήσης νερού
	Άδεια Ηλεκτροπαραγωγού ζεύγους
* Η κατάργηση διαδικαστικών βημάτων οφείλεται στην ηλεκτρονική διασύνδεση μεταξύ των Αρχών καθώς και στη συνολική απλοποίηση του συστήματος.	

Βέβαια, ο συγκεκριμένος νόμος παρότι φιλοδοξεί να εισάγει μια νέα φιλοσοφία στις αδειοδοτήσεις, πέφτει και ο ίδιος θύμα της πολυνομίας, καθώς για την εφαρμογή του είναι αναγκαίος ένας μεγάλος όγκος δευτερογενούς νομοθεσίας. Σε 39 σελίδες που εκτείνεται το συγκεκριμένο νομοθέτημα, παρέχεται εξουσιοδότηση έκδοσης κανονιστικών διαταγμάτων για τη ρύθμιση των θεμάτων που καθορίζονται στον ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΑΥΓΕΝΑΚΗΣ

νόμο σε γενικό πλαίσιο, και πιο συγκεκριμένα χρειάζονται κατά προσέγγιση περί τις 25 Υπουργικές Αποφάσεις (κατ’ ελάχιστον) και Προεδρικά Διατάγματα με υπεράριθμες διατάξεις και με προθεσμία που τίθεται για τη χρήση της εξουσιοδότησης κατ’ αρχήν οκτώ (8) μήνες. Μένει να υποστηριχθεί και από τους ίδιους τους κρατικούς λειτουργούς.

Αναμφισβήτητα, πρόκειται για ένα νόμο-πλαίσιο τομή στο ζήτημα των αδειοδοτήσεων και δικαίως θεωρείται θετικός. Μπορεί να ανατρέψει την πραγματικότητα ή θα παραμείνει ένας μύθος; Πέραν αυτού όμως, είναι αναγκαίο να ξεκαθαριστεί με σαφήνεια το πεδίο και οι λεπτομέρειες για την εφαρμογή του νόμου, τα οποία σε μεγάλο βαθμό θα γίνουν με την έκδοση της δευτερογενούς νομοθεσίας και η οποία θα κρίνει στο μέλλον την επιτυχία του νόμου και εάν θα έχει επιτευχθεί ο περιορισμός της γραφειοκρατίας στο πεδίο των αδειοδοτήσεων. Ο νόμος 4262/2014 είναι σημαντικό να μην παραμείνει ένα ευχολόγιο απλοποίησης των αδειοδοτήσεων.

Στα πλαίσια της έρευνας για το ζήτημα των αδειοδοτήσεων, ζητήσαμε μέσω υπηρεσιακών παραγόντων, αλλά και μέσω του Κοινοβουλευτικού Ελέγχου, από τα αρμόδια Υπουργεία να μας απαντήσουν αναλυτικά τα βήματα, τα δικαιολογητικά και τον χρόνο που χρειάζεται για την ολοκλήρωση μιας σειράς συγκεκριμένων επενδύσεων.

Συγκεκριμένα το ερώτημα (Ερώτηση ΑΠ: 3669/11-11-2013) που απευθύναμε προς το Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, ήταν «πόσες εγκρίσεις και δικαιολογητικά για την οικοδομική άδεια και την άδεια λειτουργίας χρειάζονται για την ολοκλήρωση μιας επένδυσης:

- μιας ξενοδοχειακής επιχείρησης 5 αστέρων,
- ενός μίνι μάρκετ, ενός περιπτέρου,
- μιας βιοτεχνίας σαπουνιού,
- μιας μονάδας τυποποίησης αγροτικών προϊόντων,

- ενός εργοστασίου αλουμινίου,
- ενός εργοστασίου ανακύκλωσης οικιακών αποβλήτων,
- μιας αγροτικής αποθήκης,
- ενός φωτοβολταϊκού πάρκου 100 kw

και πόσος χρόνος θα χρειαστεί μέχρι την έγκριση όλων των αδειών. Ένα άλλο ερώτημα το οποίο θέσαμε στο Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας αφορά στο τι πραγματικά και συγκεκριμένα έχουμε επιτύχει στην προσπάθεια να μειώσουμε την γραφειοκρατία ως προς τις αδειοδοτήσεις.

Ωστόσο, οι απαντήσεις που λάβαμε στα δύο αυτά κομβικά ερωτήματα δεν είναι καθόλου κατατοπιστικές. Η αδυναμία αυτή, ως προς τον υπολογισμό του απαιτούμενου χρόνου ο οποίος είναι ονομαστικός και ουδεμία σχέση έχει με τα πραγματικά δεδομένα, καθώς και οι πολυάριθμες διαδικασίες που είναι αναγκαίες για την έκδοση άδειας εγκατάστασης και λειτουργίας μιας επιχείρησης καταδεικνύουν την δομική αδυναμία της διοίκησης να υπολογίσει απολογιστικά το διοικητικό κόστος μιας επένδυσης συγκεκριμένης κατηγορίας και την αύξηση του κόστους ευκαιρίας που αυτή συνεπάγεται.

11.4 Το κόστος της γραφειοκρατίας και της πολυπλοκότητας

Αξιοποιώντας επιπλέον και τη μελέτη του Συνδέσμου Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών, η οποία έχει το καινοτόμο χαρακτηριστικό ότι μετρά σε χρήματα το διοικητικό κόστος μιας αδειοδότησης, κατά περίπτωση και κλάδο και πιο συγκεκριμένα το κόστος ευκαιρίας που προκύπτει από την μη τήρηση θεσμικών χρονοδιαγραμμάτων, καταλήγουμε σε ενδιαφέροντα συμπεράσματα σχετικά με το κόστος που επωμίζεται ο επενδυτής από την καθυστέρηση των αδειοδοτικών αρχών.

Για παράδειγμα, σε περίπτωση αδειοδότησης εγκατάστασης και λειτουργίας βιομηχανικής μονάδας, το διοικητικό κόστος εμφανίζεται μειωμένο στις περιπτώσεις μονάδων εντός οργανωμένου υποδοχέα (δεν απαιτείται άδεια εγκατάστασης σε ΒΙΠΕ), σε σχέση με το αντίστοιχο για μονάδες εκτός αυτού. Πέραν όμως αυτού, υπάρχουν και έμμεσα κόστη για κάθε φορολογούμενο, όπως η ενίσχυση του ανταγωνισμού, τα επίπεδα των τιμών, η εργασία κλπ.

Ενώ το διοικητικό κόστος δεν αξιολογείται ως σημαντικό σε σχέση με το συνολικό κόστος για τις μεγάλες επενδύσεις, εντούτοις στις περιπτώσεις απλής ανανέωσης (όπου δεν αφορά σε κάποια επένδυση), το απόλυτο μέγεθος του διοικητικού κόστους χαρακτηρίζεται ως υψηλό. Επιπλέον, εκτιμάται ότι, η επιβάρυνση αυτή είναι σημαντική, κυρίως, για τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, σε σχέση με τον κύκλο εργασιών τους.

Πέραν της περιβαλλοντικής αδειοδότησης υπάρχουν και άλλες επιβαρύνσεις αδειοδότησης. Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει κόστη που επωμίζεται η επιχείρηση για να διευκολύνει και να επιταχύνει την ολοκλήρωση της διαδικασίας αδειοδότησης, καθώς και κόστη που αφορούν σε αρμοδιότητα του κράτους αλλά μετακυλίνουν στις επιχειρήσεις, όπως φερ' ειπείν η μελέτη για την οριοθέτηση αιγιαλού και παραλίας ή η επιβάρυνση για την ανάδειξη αρχαιολογικών ευρημάτων.

Πιο συγκεκριμένα, το κόστος ευκαιρίας για την περιβαλλοντική αδειοδότηση, που είναι μία μόνο από τις αναγκαίες αδειοδοτήσεις (σε περιπτώσεις περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος) ανέρχεται στο 15,9% του κόστους της επένδυσης!

Για τις υπόλοιπες αδειοδοτήσεις, ανέρχεται στο 7,1% του συνολικού κόστους της επένδυσης.

Τα παρακάτω 2 παραδείγματα, που προκύπτουν από την εμπειρική έρευνα, επιβεβαιώνουν τις; Παραπάνω διαπιστώσεις:

Α΄ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Με ενδεικτικό χρόνο καθυστέρησης αδειοδότησης τους έξι (6) μήνες, για κάθε επένδυση της τάξης του €1εκ.:

- οι **βιομηχανικές δραστηριότητες** επιβαρύνονται με ένα ποσό της τάξης των **€35.500 έως €41.000,**
- οι **εξορυκτικές δραστηριότητες** με ποσό μεταξύ **€64.000 έως €65.500,**
- οι **υδατοκαλλιέργειες** με ένα ποσό από **€25.500 έως €28.500,**
- ενώ για **συστήματα περιβαλλοντικών υποδομών** το κόστος ευκαιρίας ανέρχεται σε **€41.000.**

(για τα ανωτέρω δεδομένα λαμβάνονται υπόψη και εξωγενείς παράγοντες όπως το κόστος δανεισμού ανά κατηγορία κλάδου κλπ).

Με την τήρηση των θεσμικών προθεσμιών στην περιβαλλοντική αδειοδότηση, εκτιμάται εξοικονόμηση του κόστους ευκαιρίας σε ποσοστό 13% επί του συνόλου των επενδύσεων.

Β΄ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Η αδειοδότηση μιας επένδυσης εργοστασίου μηχανικής ανακύκλωσης απορριμμάτων ύψους 10.230.000 € έχει θεσμικό χρόνο έκδοσης της Απόφασης Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων τις 107 ημέρες, που ποτέ δεν τηρείται.

Ωστόσο ο συνολικός χρόνος της περιβαλλοντικής αδειοδότησης υπολογίζεται στις 375 ημέρες. Με απλά λόγια η επιβάρυνση (το διοικητικό κόστος) του επενδυτή θα ήταν € 245.912. Η καθυστέρηση των 268 επιπλέον ημερών συνεπάγεται ένα κόστος € 615.930. Πρακτικά δηλαδή στον επενδυτή το διοικητικό βάρος θα κοστίσει το ποσό των €861.842, δηλαδή 8,5 % του συνολικού ύψους της επένδυσης.

Από την παραπάνω έρευνα, προκύπτουν τα εξής βασικά συμπεράσματα για τις αδειοδοτήσεις και τη γραφειοκρατία:

- Έλλειμμα εθνικής στρατηγικής για την παραγωγή και αδειοδότηση.
- Έλλειμμα εμπιστοσύνης στο κράτος.
- Γραφειοκρατία.
- Απρόβλεπτες χρονικές καθυστερήσεις.
- Έλλειμμα τυποποίησης εγγράφων διαδικασιών, γνωμοδοτικών αρχών και δεσμευτικού χρονοδιαγράμματος.
- Απουσία συνεργασίας δημοσίου – ιδιωτικού τομέα και προσχηματική διαδικασία διαβούλευσης.
- Πολυνομία και πολυπλοκότητα θεσμικού πλαισίου.
- Στατικός χαρακτήρας αδειοδότησης.
- Απουσία συστημάτων βελτίωσης απόδοσης ανθρώπινου δυναμικού.
- Έλλειμμα στοχοθεσίας απόδοσης του συστήματος αδειοδότησης.
- Υστέρηση στην ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών.
- Υποκατάσταση εργαλείων διοίκησης από θεσμικά αναποτελεσματικά όργανα.
- Διασπορά εμπλεκόμενων φορέων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12. Πολιτικές και δράσεις για την προσέλκυση επενδύσεων στην Ελλάδα

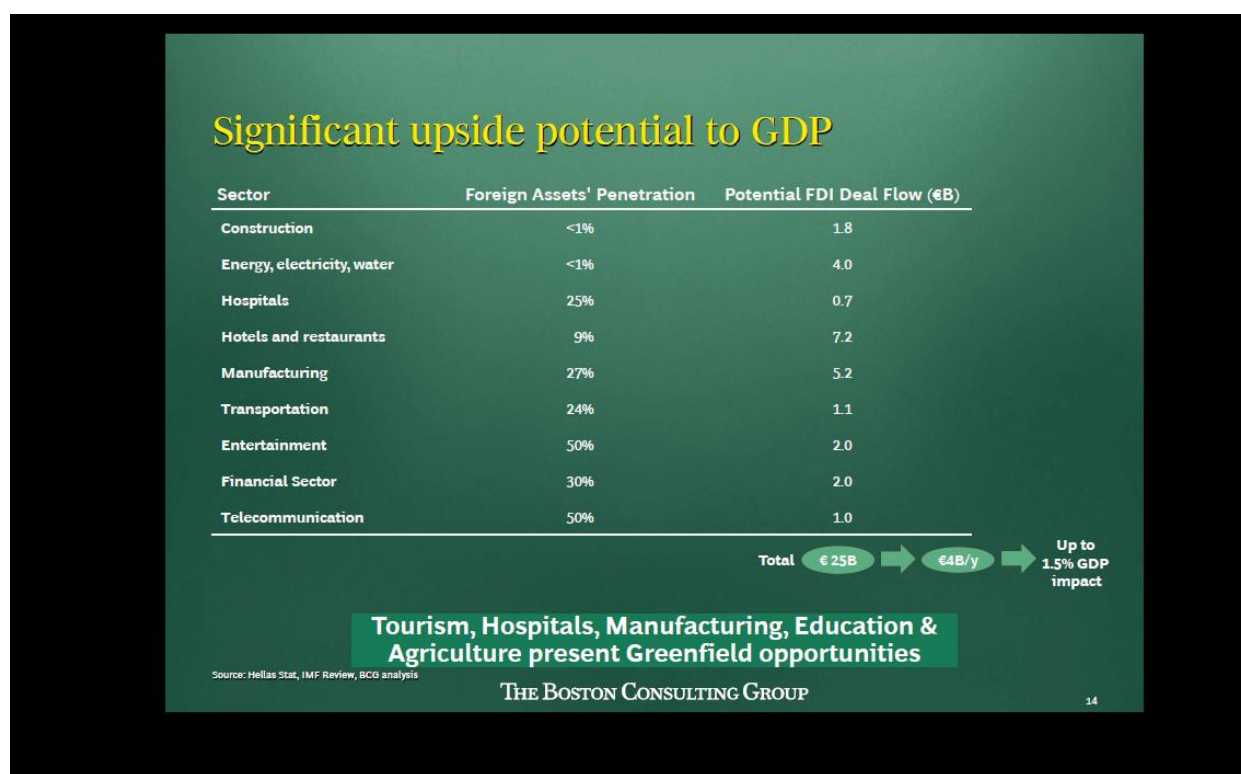
Όλες οι χώρες του κόσμου, λιγότερο ή περισσότερο εφαρμόζουν πολιτικές και δράσεις για την προσέλκυση ΞΑΕ (Guimón 2008). Τα μέτρα για την προσέλκυση των ΞΑΕ καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα παρεμβάσεων που καλύπτουν όλους τους παραπάνω αναφερθέντες παράγοντες, που επηρεάζουν την επιλογή του τόπου εγκατάστασης επιχειρήσεων (Bartels and de Crombrughe 2009, Loewendahl 2001). Ήδη οι περισσότερες χώρες του κόσμου έχουν ενσωματώσει στην οικονομική αλλά και στην πολιτική τους διπλωματία στρατηγικές, στόχους, και διαδικασίες για την προσέλκυση επενδύσεων (Bayne 2007, Bayne and Woolcock 2007). Το σύνολο των παρεμβάσεων των κρατών για τη βελτίωση των συνθηκών υποδοχής και την ελκυστικότητα των χωρών τους συχνά εκφράζεται με τον όρο «βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος» (Hornberger et al 2011). Για το σκοπό αυτό αναγκαία κρίνεται η εκπόνηση και εφαρμογή μιας ολοκληρωμένης και συνεκτικής στρατηγικής προσέλκυσης επενδύσεων, όπως συμβαίνει σε πολλές άλλες χώρες του κόσμου (OECD 2002). Στα παρακάτω γίνεται αναφορά στα βασικά στοιχεία και στις βασικές παρεμβάσεις που πρέπει να γίνουν στη χώρα μας, προκειμένου να βελτιωθούν οι προοπτικές αύξησης των εισροών ΞΑΕ.

12.1 Κλάδοι με προοπτικές προσέλκυσης ΞΑΕ στην Ελλάδα

Η ανάλυση των εισροών ΞΑΕ στην Ελλάδα έδειξε ότι το ύψος αυτών παραμένει σε χαμηλά επίπεδα, ακόμη και εάν συγκριθεί με τις όμορες χώρες της Βαλκανικής, οι οποίες βρίσκονται σε χαμηλότερα επίπεδα ανάπτυξης. Από την ανάλυση που προηγήθηκε, προέκυψαν και οι βασικοί παράγοντες που εμποδίζουν διαχρονικά τις ΞΑΕ στην Ελλάδα. Πρόσφατες έρευνες και μελέτες δείχνουν, όμως, ότι υπάρχουν σημαντικές επενδυτικές ευκαιρίες στη χώρα μας, ικανές, υπό προϋποθέσεις, να

αυξήσουν τις εισροές ΞΑΕ στο άμεσο μέλλον και να συμβάλουν στην έξοδο της χώρας μας από την παρατεταμένη και γενικευμένη κρίση. Υπάρχουν τομείς με σημαντικά περιθώρια προσέλκυσης επενδύσεων. Για παράδειγμα, η έρευνα του Boston Consulting Group (2011) καταλήγει στο συμπέρασμα ότι υπάρχουν περιθώρια για προσέλκυση περ. 25 δις ευρώ σε κλάδους όπως Ξενοδοχεία και Τουρισμός, Μεταποίηση, Ενέργεια, Ηλεκτρισμός, Νερό, Χρηματοπιστωτικός Τομέας, Τηλεπικοινωνίες, Κατασκευές, Ψυχαγωγία, Κατασκευές και Μεταφορές (βλ. Πίνακας 11).

Πίνακας 12 Κλάδοι με σημαντικά περιθώρια προσέλκυσης ΞΑΕ στην Ελλάδα

Πηγή: BostonConsultingGroup (2011)

Επίσης η προταθείσα στο Eurogroup στρατηγική για το νέο μοντέλο ανάπτυξης της χώρας (Greece 2021 – The new Growth Model), η οποία βασίσθηκε σε σχετική μελέτη της Mac Kinsey (2012) τονίζει ότι υπάρχουν σημαντικά περιθώρια επενδύσεων και ανάπτυξης σε ανταγωνιστικούς τομείς όπως (Greek Government 2013):

- Τουρισμός
- Πρωτογενής παραγωγή και μεταποίηση αγροτικών προϊόντων
- Ενέργεια
- Διαμετακομιστικό εμπόριο και συνδυασμένες μεταφορές
- Έρευνα, Τεχνολογία και Καινοτομία
- Βιομηχανία Φαρμάκων
- Βιομηχανία μετάλλων και δομικών υλικών
- Ναυτιλία και συναφείς δραστηριότητες
- Εμπορεύσιμες υπηρεσίες

12.2 Μεταρρυθμίσεις για την προσέλκυση επενδύσεων στην Ελλάδα

Παράλληλα, πέραν της πρόταξης για επενδύσεις των παραπάνω κλάδων της οικονομίας, αναγνωρίζεται η ανάγκη για μεταρρυθμίσεις, ώστε να βελτιωθεί το επενδυτικό περιβάλλον και να αυξηθούν οι επενδύσεις και η οικονομική αποδοτικότητα. Οι στόχοι και προτεραιότητες της μεταρρυθμιστικής πολιτικής οφείλουν να είναι:

- Η βελτίωση των δημοσιονομικών μεγεθών
- Η δημιουργία ευνοϊκού κλίματος για επενδύσεις και η διευκόλυνση της επιχειρηματικής δραστηριότητας
- Ο περιορισμός του αθέμιτου ανταγωνισμού και η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας
- Η αξιοποίηση της δημόσιας περιουσίας και οι αποκρατικοποιήσεις
- Η διευκόλυνση του διεθνούς εμπορίου και η εξωστρέφεια
- Η φορολογική πολιτική και η δημιουργία ενός σταθερού φορολογικού πλαισίου
- Η ευελιξία και ασφάλεια στην αγορά εργασίας
- Η έμφαση στην έρευνα, στην τεχνολογική ανάπτυξη και στην καινοτομία

- Η αναδιοργάνωση της δημόσιας διοίκησης και η βελτίωση των υπηρεσιών προς τους πολίτες (π.χ. μείωση γραφειοκρατίας, διαφάνεια, ταχύτητα στην εξυπηρέτηση, απλοποίηση και επίσπευση των αδειοδοτήσεων)
- Η επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο, ειδικά στην τεχνική εκπαίδευση
- Η καταπολέμηση της διαφθοράς και η ενίσχυση της αξιοπιστίας και διαφάνειας
- Η επιτάχυνση και βελτίωση της απονομής δικαιοσύνης
- Η ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής

Οι παραπάνω στόχοι είναι συμβατοί με τις διαπιστώσεις τα ανάλυσης των εμποδίων των ΞΑΕ στην Ελλάδα, της παραπάνω ενότητας.

Ομοίως, από την εμπειρική έρευνα της Boston Consulting Group προέκυψαν οι κάτωθι προτεραιότητες:

- Περιορισμός της γραφειοκρατίας (απλοποίηση διαδικασιών και αδειοδοτήσεων, ανάθεση στην Enterprise Greece όλων των διαδικασιών μέχρι την ολοκλήρωση της επένδυσης)
- Απλοποίηση και κωδικοποίηση της φορολογίας
- Ελαχιστοποίηση της διαφθοράς μέσω της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και της διεκπεραίωσης όλων των εργασιών
- Επίσπευση της επιβολής του δικαίου μέσω αξιοποίησης της νέας τεχνολογίας και υποστήριξης των δικαστών
- Κ.α

Πράγματι, αυτό που χρειάζεται αυτή τη στιγμή η Ελλάδα για να οδηγηθεί στο δρόμο της ανάκαμψης είναι η δημιουργία και η διατήρηση ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος για την υλοποίηση ξένων άμεσων επενδύσεων. Για να επιτευχθεί κάτι τέτοιο είναι απαραίτητες σταθερές και ξεκάθαρες αποφασιστικές πολιτικές, οι οποίες θα δώσουν τέλος στην αβεβαιότητα, τη διαπλοκή, τη γραφειοκρατία και στις καθυστερήσεις εγκρίσεων, αδειοδοτήσεων κλπ.

Η Ελλάδα οφείλει και μπορεί να διεκδικήσει περισσότερα διεθνή επενδυτικά κεφάλαια. Όμως, για το σκοπό αυτό πρέπει να προχωρήσει στην άρση των εμποδίων της γραφειοκρατίας και να αναδείξει τους τομείς και τους κλάδους, στους οποίους έχει ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα. Κλάδοι όπως είναι ο τουρισμός, η ενέργεια, τα τρόφιμα, η αγροτική ανάπτυξη, τα logistics, τα χημικά και τα φάρμακα, η επεξεργασία μετάλλων, η τεχνολογία πληροφορικής και επικοινωνιών, η περιβαλλοντική διαχείριση, οι επιστήμες υγείας, η εκπαίδευση κ.α. μπορούν να αποκτήσουν μεγαλύτερη εξωστρέφεια και να προσελκύσουν σημαντικές ΞΑΕ.

Αυτό όμως δεν μπορεί να επιτευχθεί με παρεμβατικές πολιτικές και ασφυκτικές ρυθμίσεις. Αντιθέτως, αυτό που χρειάζεται η χώρα είναι η απελευθέρωση των αγορών εργασίας, αγαθών και υπηρεσιών. Βασική προϋπόθεση για την προσέλκυση επενδύσεων είναι η ασφάλεια δικαίου, μέσω της δημιουργίας και της εφαρμογής ενός ισχυρού, αυστηρού νομικού πλαισίου και η δραστική μείωση του χρόνου απονομής δικαιοσύνης. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, οι υπερβολικές ρυθμίσεις και οι περιορισμοί στις αγορές αυξάνουν το κόστος για τις επιχειρήσεις, γεγονός που λειτουργεί ανασταλτικά στην προσέλκυση επενδύσεων. Σύμφωνα με τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α) εκτιμάται ότι 5,2 δις ευρώ ετησίως μπορεί να αποφέρει στην ελληνική οικονομία το “άνοιγμα” ή αλλιώς απελευθέρωση των αγορών (<http://www.kathimerini.gr/61004/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/h-apeley8erwsh-twn-agorwn-8a-apoferei-pollapla-ofelh>).

Εάν δεν απελευθερωθεί η εσωτερική αγορά από το κρατικό παρεμβατισμό, είναι βέβαιο ότι η χώρα θα εξακολουθήσει να χαρακτηρίζεται ως εχθρική έναντι της επιχειρηματικότητας.

Μια άλλη αναγκαία πολιτική για την προσέλκυση ξένων επενδύσεων είναι η αποκρατικοποίηση δημόσιων οργανισμών και επιχειρήσεων. Οι

αποκρατικοποιήσεις οδηγούν σε μείωση κοστολογίων, σε καλύτερη κατανομή διαθέσιμων παραγωγικών πόρων και ενίσχυση της απασχόλησης. Βοηθούν, επίσης, στην μείωση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων, στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, στην εξυγίανση του δημοσίου τομέα. Η διαδικασία των αποκρατικοποιήσεων πρέπει να γίνεται υπό καθεστώς διαφάνειας, προστασίας του καταναλωτή, τήρησης των αρχών του υγιούς ανταγωνισμού και εξυπηρέτησης του δημοσίου συμφέροντος. Για τις αποκρατικοποιήσεις αρμόδιο είναι το Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου (ΤΑΙΠΕΔ). Το Ταμείο αυτό συστάθηκε την 1^η Ιουλίου το 2011 με μετοχικό κεφάλαιο 30 εκατομμύρια ευρώ. Η λειτουργία του ξεκίνησε την 1^η Αυγούστου 2011. Μέχρι την ίδρυση του τα έργα αποκρατικοποίησης βρίσκονταν στην ευθύνη της Ειδικής Γραμματείας Αναδιарθρώσεων και Αποκρατικοποιήσεων. Στόχος του είναι η προσέλκυση Διεθνών κεφαλαίων τα οποία θα συνεισφέρουν σημαντικά τόσο στην επανεκκίνηση της οικονομίας μας, όσο και στην οικονομική ανάπτυξη. Το πρόγραμμα των αποκρατικοποιήσεων της χώρας μας δημιουργεί το κατάλληλο περιβάλλον ανάκτησης της αξιοπιστίας μας στις διεθνείς αγορές. Το ΤΑΙΠΕΔ προσπαθεί να αξιοποιήσει τη περιουσία του Δημοσίου με τρόπο που να συνεισφέρει στη μείωση του δημόσιου χρέους και στην αναπτυξιακή διαδικασία. (www.hradf.com).

Μια περαιτέρω πολιτική για την προσέλκυση επενδύσεων, θα μπορούσε να αποτελέσει η άρση των γραφειοκρατικών εμποδίων στην ίδρυση, αδειοδότηση και λειτουργία των επιχειρήσεων στη χώρα μας, σύμφωνα με τα συμπεράσματα της παραπάνω ενότητας. Στο πλαίσιο αυτό και μέχρι την ολοκλήρωση των θεσμικών και διοικητικών αλλαγών, απαραίτητη κρίνεται η διεύρυνση της εφαρμογής των διαδικασιών Fast Track. Το Fast Track είναι ένα σημαντικό εργαλείο επιτάχυνσης των διαδικασιών για την υλοποίηση στρατηγικών επενδύσεων. Οι επενδύσεις αυτές μπορούν να προέρχονται είτε από τον ιδιωτικό τομέα, είτε από τη συνεργασία δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Η διαδικασία αυτή επιταχύνει τη διαδικασία αδειοδότησης. Για να ενταχθεί μια επένδυση στη διαδικασία Fast Track πρέπει να το

επιθυμεί ο επενδυτής, να πληροί τις προϋποθέσεις του νόμου και να εγκριθεί ως στρατηγική από την Διυπουργική Επιτροπή Στρατηγικών Επενδύσεων. Η διαδικασία αυτή μπορεί να εξασφαλίσει τη ταχύτητα σε σχέση με τη πολυπλοκότητα της γραφειοκρατίας, καθώς εισάγει ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο κανόνων-διαδικασιών του Δημοσίου. Στόχος της διαδικασίας Fast Track είναι όλες οι επενδύσεις στην Ελλάδα να γίνονται γρήγορα, με διαφάνεια, με αποκλειστικό γνώμονα το όφελος της ελληνικής οικονομίας και της ελληνικής κοινωνίας.

Επιπροσθέτως με τα παραπάνω, η χώρα μας θα πρέπει να ανακτήσει την πολιτική, κοινωνική και μακροοικονομική της σταθερότητα, να αποβάλει τους κινδύνους εξόδου από την Ευρωζώνη, να βελτιώσει τη ρευστότητα της οικονομίας και να αναβαθμίσει τη διεθνή εικόνα της.

Με σκοπό την προσέλκυση, υποδοχή, προώθηση και υποστήριξη των επενδύσεων στην Ελλάδα ιδρύθηκε το 1996 το Ελληνικό Κέντρο Επενδύσεων (ΕΛ.Κ.Ε.) με την μορφή ανώνυμης εταιρείας, εποπτευόμενης από το Υπουργείο Ανάπτυξης (Νόμος 2372/1996, «Σύσταση φορέων για την επιτάχυνση της αναπτυξιακής διαδικασίας και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 29/28.2.1996). Το ΕΛ.Κ.Ε. μετεξελίχθηκε στην «Επενδύστε στην Ελλάδα Α.Ε.» (Invest in Greece), η οποία με τη σειρά της απορροφήθηκε μαζί με τον «Ελληνικό Οργανισμό Εξωτερικού Εμπορίου Α.Ε.» (ΟΠΕ Α.Ε.) από τον σήμερα ισχύοντα οργανισμό «Enterprise Greece”.

Αναφορικά με τις ΞΑΕ ο Οργανισμός Enterprise Greece επιδιώκει:

- Την προσέλκυση και υποστήριξη των διεθνών επενδυτών και διεθνών επιχειρήσεων να αναπτύξουν επιχειρηματική δράση στην Ελλάδα.
- Την άρση γραφειοκρατικών εμποδίων των ΑΞΕ.
- Την παροχή σημαντικής πληροφόρησης για τη δραστηριοποίησή των ξένων εταιρειών στην Ελλάδα.
- Η προβολή των Ανταγωνιστικών Πλεονεκτημάτων της Ελλάδας, η προώθηση της χώρας ως

ελκυστικού επενδυτικού προορισμού, δίνοντας έμφαση στους τομείς εκείνους που η χώρα διαθέτει συγκριτικά πλεονεκτήματα όπως: τουρισμός, ενέργεια, τρόφιμα και αγροτική παραγωγή, logistics, τεχνολογία πληροφορικής και επικοινωνιών, περιβαλλοντική διαχείριση και επιστήμες υγείας.

- Η ενημέρωση και κινητοποίηση της διεθνούς επιχειρηματικής κοινότητας οργανώνοντας αποστολές και ποικίλες δράσεις εξωστρέφειας.
- Η στενή συνεργασία με τις Ελληνικές Πρεσβείες στο εξωτερικό, καθώς και με τα Γραφεία Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών.
- Η υποβολή προτάσεων στην ελληνική κυβέρνηση για την βελτίωση του Θεσμικού Πλαισίου Επενδύσεων.
- Η ανάπτυξη δράσεων διεθνούς marketing επενδύσεων και ενημερωτικών εκδηλώσεων.
- Η υποδοχή και αξιολόγηση και υποστήριξη επενδυτικών στρατηγικών (Fast Track).
- Η συνδρομή των επενδυτών με την Υπηρεσία του Διαμεσολαβητή του Επενδυτή.
- Η πληροφόρηση των επενδυτών για το ισχύον θεσμικό, νομικό, φορολογικό και οικονομικό πλαίσιο.
- Η υποστήριξη των επενδυτών στην εξεύρεση χρηματοδότησης.
- Η συνεργασία με εγχώριους και διεθνείς οργανισμούς με στόχο την προώθηση της Ελλάδας ως επενδυτικού προορισμού.
- Η προώθηση των B2B σχέσεων μέσω της Διαδικτυακής Πύλης Agora.

Στην κατεύθυνση της προσέλκυσης επενδύσεων θα συνέβαλε και μία ολοκληρωμένη στρατηγική μάρκετινγκ τύπου, η οποία παρουσιάζεται στην αμέσως παρακάτω ενότητα.

12.3 Εφαρμογή ολοκληρωμένης στρατηγικής μάρκετινγκ για την προσέλκυση επενδύσεων στην Ελλάδα

Η προσπάθεια για ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας και για έξοδο από τη βαθιά ύφεση δύναται να υποστηριχθεί από την προσέλκυση ΞΑΕ. Όπως ήδη αναφέρθηκε στα παραπάνω, σημαντικοί παράγοντες για την προσέλκυση ξένων επενδύσεων είναι το γενικό οικονομικό περιβάλλον, η διαφάνεια, η νομοθεσία σχετικά με την δημιουργία επιχειρήσεων, το επίπεδο των υποδομών, οι ικανότητες του ανθρώπινου δυναμικού σε μια περιοχή, οι οικονομικές συγκεντρώσεις, η γεωγραφική θέση κ.α. Σημαντικό ρόλο, όμως, πέραν των γενικών και ειδικών συνθηκών υποδοχής επενδύσεων, διαδραματίζει και η στρατηγική και τα μέσα προσέλκυσης επενδυτών, δηλαδή του επενδυτικού μάρκετινγκ.

Στην περίπτωση του μάρκετινγκ μιας εθνικής οικονομίας, το αντικείμενο ή αλλιώς το προϊόν του μάρκετινγκ είναι η συνολική οικονομία, η οποία ως «παραγωγός» προσφέρει προϊόντα και υπηρεσίες (Kotler and Gertner 2002, Moilanen and Rainisto 2008). Φορείς της στρατηγικής του μάρκετινγκ είναι κατεξοχήν εθνικοί φορείς όπως τα αρμόδια υπουργεία και ο οργανισμός Enterprise Greece, αλλά και τοπικοί συντελεστές όπως οι περιφερειακές και αστικές αρχές σε συνεργασία με μια σειρά από άλλους δρώντες. Οι ομάδες στόχου, δηλαδή οι αποδέκτες ή η αγορά του μάρκετινγκ μιας χώρας, είναι πρωτίστως οι πολυεθνικές επιχειρήσεις (van Gelder 2008).

Το μάρκετινγκ για την προσέλκυση επενδύσεων σε μια χώρα είναι μια ολοκληρωμένη δράση που περιλαμβάνει πρωτίστως τη διαμόρφωση ενός ελκυστικού περιβάλλοντος (το προϊόν), καθώς και τις ενέργειες προβολής και διάθεσης αυτού στους πελάτες-στόχου, δηλαδή στις πολυεθνικές επιχειρήσεις (Κότιος Α. και Γ. Σαράτσης 2012). Συνιστά βασικό εργαλείο στο σύστημα του ανταγωνισμού των χωρών και περιλαμβάνει ως βήματα την έρευνα της αγοράς, τη διατύπωση στόχων και στρατηγικών, τη διαμόρφωση του μίγματος του μάρκετινγκ

(Marketing Mix), δηλαδή την πολιτική προϊόντος, την τιμολογιακή πολιτική, την επικοινωνιακή πολιτική και την διανεμητική πολιτική, την εφαρμογή και την αξιολόγηση (Syssner 2010).

Μέχρι σήμερα η Ελλάδα δεν έχει εκπονήσει ένα συνολικό και ολοκληρωμένο συνεκτικό σχέδιο ανάδειξης των χαρακτηριστικών της εκείνων που θα μπορούσαν να προσελκύσουν επενδύσεις στους τομείς που αναφέρονται παραπάνω. Η στρατηγική Marketing που έχει ακολουθηθεί, εστιάζει κυρίως στην προσέλκυση τουριστών και όχι στην αναζήτηση επενδυτικών ευκαιριών. Επιμέρους αποσπασματικές ενέργειες από φορείς όπως το Enterprise Greece, δεν έχουν αποδώσει ικανοποιητικά αποτελέσματα. Συνήθως, οι ενέργειες αυτές αφορούσαν στην προβολή υφιστάμενων επιχειρήσεων στο εξωτερικό (για προώθηση των εξαγωγών) ή την αναζήτηση συνεργασιών, αλλά ελάχιστες αφορούσαν την προβολή της χώρας ως ελκυστικής περιοχής που είναι κατάλληλη για ξένες επενδύσεις.

Καταρχάς η στρατηγική του μάρκετινγκ για την προσέλκυση επενδύσεων οφείλει να ορίσει το όραμα για τη χώρα, καθώς και τα πρότυπα ανάπτυξης στους τομείς της βιομηχανίας, της γεωργίας, της τεχνολογίας, της ενέργειας, των μεταφορών, του τουρισμού, της διοίκησης, των υποδομών, της επιστήμης, του πολιτισμού, της κατοικίας, του ελεύθερου χρόνου και του εμπορίου.

Η προβολή της χώρας έναντι ομάδων στόχων προϋποθέτει τον ορισμό συγκεκριμένων γενικών στόχων (π.χ. ανάδειξη της περιοχής σε ελκυστικό βιομηχανικό τόπο) και ειδικών στόχων (π.χ. ευνοϊκή χωροθέτηση, επενδυτικά κίνητρα, ενίσχυση έρευνας και καινοτομίας).

Ειδικότερα, ο στόχος της δημιουργίας μιας δυνατής στο διεθνή ανταγωνισμό και πλήρως ενσωματωμένης στον Ευρωπαϊκό οικονομικό χώρο Ελλάδας, συνδέεται με τον επαναπροσδιορισμό του επιχειρηματικού της συστήματος και τη ρύθμιση παραμέτρων που αφορούν στην αυτο-οργάνωση και στη διασύνδεση του με όμοια

ή συμπληρωματικά συστήματα που αναπτύσσονται στον όμορο χώρο της ΝΑ Ευρώπης, αλλά και ευρύτερα. Ως κρίσιμα ζητήματα για την επιχειρηματική ανάπτυξη εντοπίζονται:

- η προσαρμογή των εθνικών στρατηγικών στη νέα μορφή και στον τρόπο εφαρμογής των ευρωπαϊκών και εθνικών πολιτικών,
- ο εξορθολογισμός και η χάραξη ρεαλιστικών μέτρων υπό το πρίσμα των εθνικών αναγκών,
- η βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, με διαφάνεια, προστασία του περιβάλλοντος και μετατροπή του παραγωγικού συστήματος σε μοντέρνες δομές επιχειρηματικότητας.

Για να επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι είναι απαραίτητο οι αναπτυξιακές στρατηγικές να προσαρμοστούν στις ιδιαίτερες συνθήκες απειλών, αδυναμιών, προοπτικών και δυνατοτήτων που αντιμετωπίζει η Ελλάδα και να αξιοποιήσουν με τον καλύτερο τρόπο τις δυνατότητες που παρέχει το νέο αναπτυξιακό πλαίσιο σε όλα τα χωρικά επίπεδα και διαστάσεις. Το ζητούμενο είναι η συγκρότηση ενός συνόλου μηχανισμών - θεσμών που θα μπορέσουν να επέμβουν στο σημείο σύνδεσης - συντονισμού των εθνικών επιχειρηματικών αναγκών/αδυναμιών/προοπτικών με τις απαιτήσεις του ευρωπαϊκού και διεθνούς οικονομικού συστήματος. Σύμφωνα και με την υφιστάμενη αναπτυξιακή στρατηγική της χώρας, όπως αυτή αποτυπώνεται στο κείμενο του ΕΣΠΑ 2014-2020, ένα από τα κρίσιμότερα ζητήματα που πρέπει να ενισχυθεί είναι η εξωστρέφεια των επιχειρήσεων με ανάδειξη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους (ΕΣΠΑ 2014-2020). Η προσέλκυση επενδύσεων απαιτεί συντονισμένη δράση και σχέδιο, ξεκινώντας από τη δημιουργία ενός επενδυτικά φιλικού περιβάλλοντος στην Ελλάδα και έπειτα μέσα από την προώθηση της εικόνας της χώρας ως κατάλληλης για τοποθέτηση κεφαλαίων από υποψηφίους επενδυτές. Ακόμη και χώρες που θεωρούνται ως επενδυτικά ελκυστικές έχουν αποτύχει να καρπωθούν των πλεονεκτημάτων τους, διότι στερούνται οργανωμένης προωθητικής και επικοινωνιακής στρατηγικής.

Η κατάρτιση και υιοθέτηση ενός σχεδίου προσέλκυσης επενδύσεων από την Ελλάδα, ενισχύει την πιθανότητα επιλογής της χώρας για τη χωροθέτηση και εγκατάσταση επενδύσεων. Η προετοιμασία ενός τέτοιου σχεδίου περιλαμβάνει τις εξής βασικές ενέργειες - δράσεις:

- Εξειδικευμένη ανάλυση των εθνικών παραγωγικών πόρων/ συντελεστών και πλεονεκτημάτων της χώρας ως τόπου επενδύσεων.
- Προετοιμασία σχεδίου προβολής.
- Καθορισμός των ομάδων στόχων των δυνητικών ή επιθυμητών επενδυτών (είτε ανά χώρα, είτε ανά τομέα επενδυτικής δραστηριότητας).
- Δημιουργία αποτελεσματικών επικοινωνιακών μηνυμάτων.
- Διάγνωση των αποτελεσματικών καναλιών επικοινωνίας και προώθησης.
- Σχεδιασμός και ανάπτυξη του προωθητικού υλικού.
- Προετοιμασία και ανασύνταξη των υπηρεσιών του Δημοσίου με στόχο τη δημιουργία επενδυτικά φιλικών δομών εντός αυτού.

Η κατάρτιση ενός ολοκληρωμένου Σχεδίου Προσέλκυσης Επενδύσεων, προϋποθέτει την υιοθέτηση μιας συνεκτικής επενδυτικής στρατηγικής από πλευράς της χώρας. Αρχικά, πρέπει να γίνει μια προσέγγιση του χαρακτήρα της περιοχής και του τι μπορεί να προσφέρει στους υποψήφιους επενδυτές και ακολούθως να συγκριθεί σε σχέση με ανταγωνιστικές χώρες.

Ένα κατάλληλο σχέδιο πρέπει να απαντά σε ορισμένα ερωτήματα, όπως:

- Τι προσφέρει η χώρα;
- Ποια είναι τα χαρακτηριστικά της χώρας, που μπορεί να προσελκύσουν εξειδικευμένες επενδύσεις;
- Ποια είναι τα αντικίνητρα επενδύσεων στη χώρα που πρέπει να αρθούν;
- Ποια είναι η υφιστάμενη κατάσταση ξένων άμεσων επενδύσεων στη χώρα;
- Ποια είναι η προσδοκώμενη κατάσταση σε σχέση με την προσέλκυση επενδύσεων;

- Ποιες επενδύσεις είναι επιθυμητές για τη χώρα και σε ποιους τομείς ή κλάδους;

Η επενδυτική στρατηγική της Ελλάδας οφείλει να αναδεικνύει τους τομείς για τους οποίους θα διεκδικήσει να προσελκύσει επενδύσεις, λαμβάνοντας υπόψη τη δυναμικότητα στην εξέλιξη του χώρου και της διάρθρωσης της εθνικής παραγωγής. Στο πλαίσιο του διεθνούς χωρικού ανταγωνισμού για τη διατήρηση και προσέλκυση οικονομικών δραστηριοτήτων, οι περισσότερες χώρες κάνουν χρήση του μάρκετινγκ τόπου (place marketing), καθώς και αυτού της δημιουργίας τοπικής μάρκας ή σήματος (place branding).

Στη χώρα μας, δυστυχώς, δεν έχει γίνει αντιληπτή πλήρως η σπουδαιότητα αυτών των νέων μέσων για την προώθηση των συμφερόντων της εθνικής οικονομίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13. Συμπερασματικές παρατηρήσεις

Για την έξοδο από την κρίση η χώρα μας καλείται να αλλάξει το αναπτυξιακό της πρότυπο, να βγει από το φαύλο κύκλο της ύφεσης και να ανακτήσει το χαμένο δυναμισμό της. Αυτό μπορεί να συμβεί κυρίως μέσω της αύξησης της εξωστρέφειας της ελληνικής οικονομίας, δεδομένου ότι οι εσωτερικές αναπτυξιακές μεταβλητές (π.χ. εσωτερική συνολική ζήτηση, εγχώριες δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις) λόγω της δημοσιονομικής προσαρμογής και της παγίδας ρευστότητας, σε συνδυασμό με τον οικονομικό πεσιμισμό λειτουργούν προκυκλικά, δηλαδή υφεσιακά. Η αξιοποίηση των εξωτερικών μεταβλητών όπως είναι οι εξαγωγές και οι ξένες άμεσες επενδύσεις είναι, ίσως, η μόνη άμεση διέξοδος για την οικονομική ανάκαμψη. Συνεπώς, η χώρα καλείται να αναπροσαρμόσει το παραγωγικό της πρότυπο στο πλαίσιο μιας νέας αναπτυξιακής στρατηγικής, βασικός πυλώνας της οποίας οφείλει να είναι η προσέλκυση ΞΑΕ.

Από την προηγηθείσα ανάλυση διαπιστώνεται όμως ότι η χώρα μας παραδοσιακά εμφανίζει ιδιαίτερα χαμηλές επιδόσεις στην προσέλκυση ΞΑΕ. Αυτό ισχύει ακόμη και εάν οι επιδόσεις αυτές συγκριθούν με όμορες βαλκανικές χώρες. Σαφώς, η κατάσταση επιδεινώθηκε μετά την έναρξη της κρίσης, λόγω των αυξημένων πολιτικών και οικονομικών κινδύνων και αβεβαιοτήτων, αλλά και λόγω της συνεχώς μειωμένης ρευστότητας της ελληνικής οικονομίας.

Ο διαχρονικά χαμηλός βαθμός ΞΑΕ στην Ελλάδα οφείλεται σε μια σειρά από αρνητικούς παράγοντες όπως είναι η γραφειοκρατία, η διαφθορά, οι χρονοβόρες και κοστοβόρες αδειοδοτήσεις, οι σχετικά άκαμπτες αγορές εργασίας, αγαθών και υπηρεσιών, ο κρατικός παρεμβατισμός, το ασταθές και δυσμενές φορολογικό σύστημα, οι κοινωνικές αναταραχές, η πολιτική και μακροοικονομική αστάθεια, η συχνά εχθρική στάση μερίδας των πολιτών έναντι της επιχειρηματικότητας και των επενδύσεων κ.α. Από την άλλη, διαπιστώνεται ότι υπάρχουν τομείς και κλάδοι με

σημαντικά περιθώρια προσέλκυσης ΞΑΕ στην Ελλάδα, όπως είναι ο τουρισμός, οι μεταφορές, η ενέργεια, η μεταποίηση, ο αγροδιατροφικός τομέας, τα χημικά και φάρμακα, τα μέταλλα, η υγεία, η εκπαίδευση κ.α.

Για να αυξήσει η χώρα μας το μερίδιό της στις διεθνείς ΞΑΕ και να επωφεληθεί από τις θετικές αναπτυξιακές τους επιδράσεις θα πρέπει αφενός να άρει ή να περιορίσει δραστικά τα αναφερθέντα εμπόδια των ΞΑΕ και της επιχειρηματικότητας γενικότερα και να εφαρμόσει μια ολοκληρωμένη στρατηγική προσέλκυσης επενδύσεων, η οποία θα περιλαμβάνει τόσο της βελτίωση του εσωτερικού επενδυτικού περιβάλλοντος, όσο και την προβολή και βελτίωση της διεθνούς εικόνας της χώρας μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

1. Alguacil, M., Cuadros, A. and Orts, V. (2010), “Inward FDI and growth: the role of macroeconomic and institutional environment”, <http://www.etsg.org/ETSG2010/papers/alguacil.pdf>
2. Apergis, N., Katrakilidis, C. and Tabakis, N., (2006), “Dynamic Linkages Between FDI Inflows and Domestic Investment: A Panel Cointegration Approach”, *Atlantic Economic Journal*, Vol. 34, σελ. 385-394.
3. Balasubramanyan, V.N., M. Salisu AND d. Sapsford (1999), “Foreign Direct Investment as an Engine of Growth”, *Journal of International Trade and Economic Development*, 8, pp.27-40
4. Bartels, F. L. and S. A. de Crombrugghe (2009), “FDI Policy Instruments: Advantages and Disadvantages”, UNIDO, WORKING PAPER 01/2009
5. Bayne, N. (2007), “Economic diplomacy in practice”, in: *The new economic diplomacy: decision-making and negotiation in international economic relations* / N. Bayne; S. Woolcock [eds.]. - 2nd ed. - Aldershot: Ashgate: p. 43-62
6. Bayne, N. and S. Woolcock (2007) “What is economic diplomacy?”, in: *The new economic diplomacy: decision-making and negotiation in international economic relations* / N. Bayne; S. Woolcock [eds.]. - 2nd ed. - Aldershot: Ashgate: p. 1-20
7. Begg I. (2002), “Investability: The key to competitive regions and cities?”, *Regional Studies*, 36 (2): 187-200
8. Bellak, C., Damijan J. and Leibrecht, M. (2009), “Infrastructure endowment and corporate income taxes as determinants of Foreign Direct Investment in Central and Eastern European Countries”, *The World Economy*, Vol. 32, Issue 2, February, pp. 267 - 290.
9. Blomström, M., Kokko, A., and Globerman, S., (2001), “The Determinants of Host Country Spillovers from Foreign Direct Investment: A Review and

- Synthesis of the Literature”, στο: N. Pain (Ed), Inward Investment, Technological Change and Growth. The Impact of Multinational Corporations on the UK Economy, Houndmills: Palgrave
10. Borensztein, E., J. de Gregorio and J.-W. Lee (1998), “How Does Foreign Direct Investment Affect Economic Growth?” Journal of International Economics, 45, pp.115-35. Chowdhury, Abdur and George Mavrotas, “FDI and Growth: What causes what?” WIDER Helsinki, September 2003
 11. Chiara F., F. Rentocchini and G. Vittucci Marzetti (2008) “Why do firms invest abroad? An analysis of the motives underlying Foreign Direct Investments”, <https://boa.unimib.it/retrieve/handle/10281/33989/46978/SSRN-id1283573.pdf>
 12. Clegg j. and Green S. (1999), “The Determinants of New FDI Capital Flows into EC: A Statistical Comparison of the USA and Japan”, Journal of Common Market Studies
 13. De Mello, L. (1999) “Foreign Direct Investment Led Growth: Evidence from Time Series and Panel Data”, Oxford Economic Papers, 51, pp. 133-51
 14. Dinnie, K. (2009), “Nation Branding. Concepts, Issues, Practice”, Butterworth: Heinemann
 15. Dunning, J. (1977), “Trade, Location of Economic Activity and the Multinational Enterprise: a search for an eclectic approach”, London, Macmillan.
 16. Dunning, J. (1993) “Multinational Enterprises and the Global Economy”, Harlow: Addison-Wesley
 17. Galan, Jose, and Javier Gonzalez-Benito (2001), “Determinant Factors of Foreign Direct Investment: Some Empirical Evidence”, European Business Review 13 (5):269-278
 18. Gomes-Casseres, B. (1996), “The Alliance Revolution: The New Shape of Business Rivalry Benjamin Cambridge”, MA: Harvard University Press
 19. Greek Government (2013), “Greece 2021-The new Growth Model”, http://www.capital.gr/related_files/greece.pdf

20. Guimón J. (2008) “Government Strategies to attract R&D-Intensive FDI”, OECD Global Forum on International Investment OECD Investment Division www.oecd.org/investment/gfi-7
21. Haksoo, K. (2010), “Political Stability and Foreign Direct Investment”, International Journal of Economics and Finance Vol. 2, No. 3; August 2010, pp. 59-71
22. Hornberger, K., J. Battat and P. Kusek (2011) “Attracting FDI. How Much Does Investment Climate Matter?”, The World Bank Group, Viewpoint, August 2011
23. Kogut, B. (1985), “Designing Global Strategies: Comparative and Competitive Value-Added Chains”, <http://sloanreview.mit.edu/article/designing-global-strategies-comparative-and-competitive-valueadded-chains/>
24. Kolstad, I. and Villanger, E. (2004), “How does social development affect FDI and domestic investment?”, <http://www.cmi.no/publications/2004%5Crep%5Cr2004-2.pdf>
25. Kotler P. and Gertner D. (2002), “Country as a brand product, and beyond: A place marketing and brand management perspective”, Journal of Brand Management, 9 (4-5), pp. 249-261
26. Kotler P., Haider D. H. And Rein I. (1993), “Marketing Places: Attracting Investment, Industry and Tourism to Cities, States and Nations”, New York: Free press
27. Li, X., and Liu, X. (2005), “Foreign Direct Investment and Economic Growth: An Increasingly Endogenous Relationship”, World Development, Vol. 33, No. 3, σελ. 393-407.
28. Loewendahl, H. (2001), “A framework for FDI promotion,” Transnational Corporations, 10(1), pp.1-42
29. McKinsey and Company (2012), “Greece 10 Years Ahead”, Athens Office
30. Moilanen T. and Rainisto S. (2008), “How to Brand Nations, Cities and Destinations”, Palgrave: Macmillan
31. OECD (2002), “Strategic Investment Promotion: Successful Practice in Building Competitive Strategies”, <http://www.oecd.org/investment/investment-policy/40287315.pdf>

32. OECD (2003), “Checklist for Foreign Direct Investment Incentive Policies”, <http://www.oecd.org/investment/investment-policy/2506900.pdf>
33. OECD (2008), The Impact of Foreign Direct Investments on Wages and Working Conditions, <http://www.oecd.org/investment/mne/40848277.pdf>
34. Parantap Basu & Chandana Chakraborty & Derrick Reagle, (2003), "Liberalization, FDI, and Growth in Developing Countries: A Panel Cointegration Approach," Economic Inquiry, Oxford University Press, vol. 41(3), pages 510-516, July.
35. Porter, M. (1989), “The Competitive Advantage of Nations”, New York: Simon and Schuster Trade
36. Pournarakis, M., and Varsakelis, N.C., (2004), “Institutions, Internationalization and FDI: The Case of Economies in Transition”, Transnational Corporations, Vol. 13, No. 2, σελ. 77-94
37. Quick, R. (2007), “Business in economic diplomacy, in: The new economic diplomacy: decision-making and negotiation in international economic relations”, N. Bayne; S. Woolcock [eds.]. - 2nd ed. - Aldershot: Ashgate: p. 105-122
38. Sethi, D, E. Guisinger, S. E. Phelan, D. M. Berg (2003) “Trends in Foreign Direct Investment Flows: A Theoretical and Empirical Analysis”, Journal of International Business Studies, Vol. 34, No. 4 (Jul., 2003), pp. 315-326
39. Syssner J. (2010), “Place Branding from a multi-level perspective”, in Place Branding and Public Diplomacy, 6(1):36-48
40. The Boston Consulting Group (2011), “Hellas '20:20 - Supporting investment in the Greek economy—a foreign investor perspective”, <http://invgr.com/site/wp-content/uploads/2011/12/FDI-Study-13.11.2011-ATH.pdf>
41. Transparency International (2014), “Corruption Perception Index 2014”, file:///C:/Documents%20and%20Settings/User/My%20Documents/Downloads/2014_CPIBrochure_EN.pdf
42. UNCTAD (2012), “Investment Country profile – Greece”, http://unctad.org/en/Docs/webdiaeia2012d9_en.pdf

43. UNCTAD (2014a), “World investment report: Investing in the SDGs: An Action Plan”, Geneva: UNCTAD
44. UNCTAD (2014b), “Country Fact Sheet – Greece”, UNCTAD (2014a): World investment report: Investing in the SDGs: An Action Plan, Geneva: UNCTAD
45. Van Gelder S. (2008), “How to improve the chances of successfully developing and implementing a place brand strategy”, www.placebrand.net
46. World Bank (2014), “Doing Business Report 2015 – Going Beyond Efficiency”, <http://www.doingbusiness.org/~media/GIAWB/Doing%20Business/Documents/Annual-Reports/English/DB15-Full-Report.pdf>
47. World economic Forum (2014), “The Global Competitiveness Report”, http://sete.gr/_fileuploads/entries/Online%20library/GR/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

1. Κότιος Α. και Γ. Σαράτσης (2012), “Περιφερειακό Μάρκετινγκ για Προσέλκυση Επενδύσεων: Η περίπτωση της Περιφέρειας Θεσσαλίας”, http://www.citybranding.gr/2012/08/blog-post_6.html
2. Κυρκίλης (2005), “Ανάπτυξη και κρίση στην ελληνική οικονομία. Η διεθνοποίηση της Ελληνικής Οικονομίας την Μεταπολεμική Περίοδο”, Πανεπιστήμιο Πειραιά, Τόμος Α
3. Κυρκίλης Δημήτριος (2007) “ Άμεσες Ξένες Επενδύσεις”, εκδόσεις Κριτική: Αθήνα
4. Λιαργκοβας Γ. Π. (2007), “Ξένες Επενδύσεις και Ανταγωνιστικότητα”, Παπαζήση: Αθήνα 2007
5. Πουρναράκης Ε. (2000), “Οι πολυεθνικές επιχειρήσεις”, Αθήνα 2000
6. Ρουμελιωτης Π. (1999), “Πολυεθνικές Επιχειρήσεις και Τιμές Μεταβίβασης στην Ελλάδα”, Αθήνα
7. Σταμπόγλης Δ. (2008), “Ξένες Επενδύσεις στην Ελλάδα”, Αθηνά

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

1. <http://unctad.org/en/Pages/Home.aspx>
2. www.bankofgreece.gr
3. www.hradf.com
4. www.economica.gr
5. www.waipa.org
6. www.worldbank.org
7. <http://www.imf.org>
8. <http://www.agora.mfa.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=NODE&cnode=1>
9. <http://www.investingreece.gov.gr/>
10. <http://www.unido.org/>
11. <http://www.kathimerini.gr/61004/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/hapeley8erwsh-twn-agorwn-8a-apoferei-pollapla-ofelh>
12. http://sete.gr/_fileuploads/entries/Online%20library/GR/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf
13. <http://www.transparency.org/countries>
14. <http://www.oecd.org/daf/inv/FDI%20in%20figures.pdf>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Άμεσες Επενδύσεις μη κατοίκων στην Ελλάδα ανά χώρα προέλευσης
 Συνολικά κεφάλαια (intermsofstocks) τέλος έτους
 αναφοράς.

Χώρες προέλευσης	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Αυστρία	14,6	19,0	23,8	76,7	74,7	76,4	77,4	543,5	1.086,0	758,3	713,0	220,1	243,0
Βέλγιο	199,0	270,7	272,8	340,4	156,0	123,6	142,5	138,1	158,5	553,1	372,8	148,9	963,0
Κύπρος	474,3	492,5	393,9	556,4	727,0	1.231,2	2.483,9	2.456,8	233,7	2.903,2	1.263,7	-2.755,7	-3.220,3
Δανία	76,5	87,3	85,2	110,2	30,3	35,2	43,9	46,3	46,2	335,3	323,3	55,0	55,0
Γαλλία	1.394,7	1.344,4	998,7	1.303,3	1.051,0	3.202,6	3.458,3	2.239,4	2.850,6	2.254,9	2.020,1	3.118,4	2.092,9
Γερμανία	2.067,6	1.332,8	1.481,0	1.406,1	1.143,1	1.095,6	1.091,4	3.585,9	3.244,0	2.973,1	2.817,9	3.069,9	4.564,6
Ιρλανδία	157,2	152,8	164,9	184,2	142,8	173,8	200,1	191,6	219,0	307,4	254,1	122,9	125,0
Ιταλία	541,4	798,0	856,5	1.016,3	479,2	550,8	624,6	904,1	690,7	812,4	695,8	634,0	731,3
Ιαπωνία	16,7	18,7	14,6	16,2	16,0	13,2	11,6	14,4	17,2	21,2	26,3	28,8	30,9
Λιχτενστάιν	144,8	93,2	106,1	114,6	148,7	126,8	124,8	115,0	112,3	112,5	119,8	75,9	52,3
Λουξεμβούργο	4.391,7	3.546,0	4.348,1	5.893,5	11.880,3	8.732,0	11.520,2	4.841,2	6.433,7	5.887,6	5.090,4	6.020,5	4.954,2
Ολλανδία	3.376,0	3.666,1	4.647,7	2.953,9	2.455,3	6.760,1	6.484,3	5.979,8	5.929,1	5.153,5	2.831,3	2.740,6	3.364,3
Ρωσία	40,7	39,9	35,3	38,1	44,6	41,3	46,7	49,8	51,6	49,5	40,9	33,9	33,2
Ισπανία	60,9	69,1	48,4	49,9	174,4	256,8	811,5	1.004,4	1.111,3	1.217,1	806,5	773,8	1.062,3
Σουηδία	84,5	83,7	86,0	57,3	45,3	66,1	75,2	81,1	107,0	93,5	97,3	95,6	104,7
Ελβετία	416,0	532,1	633,4	713,1	350,2	377,3	522,1	594,4	576,8	851,4	656,1	983,6	875,9
ΗΠΑ	1.123,4	1.043,8	1.187,7	1.274,7	1.854,1	1.484,4	2.941,8	1.194,1	2.388,4	2.491,6	2.042,4	2.148,0	739,6
Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα	6,0	5,8	5,9	5,8	5,8	0,3	-0,5	606,7	477,2	263,6	235,7	195,6	178,0
Ηνωμένο Βασίλειο	1.023,1	922,4	2.469,1	1.453,0	1.442,4	1.958,1	2.115,5	1.049,1	837,1	1.994,7	1.154,1	393,1	-254,9
Λοιπές χώρες	1.677,0	1.768,5	1.745,6	2.148,3	2.567,0	2.813,8	2.603,1	1.504,6	1.559,3	1.106,7	924,2	848,0	1.210,7
ΣΥΝΟΛΟ	17.286,3	16.286,8	19.604,6	19.711,9	24.788,0	29.119,4	35.378,4	27.140,1	28.129,6	30.140,6	22.485,6	18.951,1	17.905,6

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΠΜΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

“ΑΝΑΣΤΑΛΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ ΑΜΕΣΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗ ΤΟΥΣ”

Ευρωζώνη-18	12.674,5	11.800,2	13.389,6	13.885,7	18.458,3	22.397,5	26.910,2	21.897,8	22.001,6	22.882,5	16.983,8	14.135,0	14.920,9
ΕΕ-28	13.865,1	12.896,3	16.035,5	15.513,6	19.979,0	24.458,9	29.144,0	23.069,9	22.991,1	25.309,6	18.535,4	14.668,1	14.811,6
ΟΟΣΑ	15.053,8	14.129,6	17.505,8	17.002,1	21.479,0	25.109,8	30.167,1	22.519,4	25.793,2	25.857,0	20.082,8	20.722,8	19.844,9

Πηγή : Τράπεζα της Ελλάδος

Άμεσες Επενδύσεις μη κατοίκων στην Ελλάδα ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας

Συνολικά κεφάλαια (interms of stocks) τέλος έτους αναφοράς

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Γεωργία, ορυχεία	266,0	272,0	271,0	436,0	80,0	70,0	65,0	69,0	143,0	338,9	580,1	797,5
Κλωστοϋφαντουργικές ύλες και ξύλο	161,0	166,0	136,0	162,0	162,0	181,0	144,0	136,0	131,0	143,9	148,7	133,5
Τρόφιμα, ποτά και καπνός	2.374,0	2.806,0	2.943,0	4.728,0	4.656,0	7.785,0	3.903,0	4.855,0	4.435,0	3.082,5	4.078,0	2.949,2
Προϊόντα πετρελαίου, χημικών, φαρμακευτικών και πλαστικού	1.805,0	2.308,0	3.063,0	3.816,0	3.859,0	3.884,0	2.371,0	2.807,0	3.124,0	2.896,3	2.916,3	3.089,1
Μεταλλικά προϊόντα και μηχανήματα	773,0	829,0	944,0	962,0	1.183,0	1.719,0	722,0	624,0	679,0	512,4	560,6	1.280,3
Ηλεκτρονικοί υπολογιστές, οπτικά προϊόντα	105,0	94,0	112,0	34,0	59,0	60,0	50,0	51,0	48,0	8,2	8,3	19,4
Οχήματα και λοιπός εξοπλισμός μεταφορών	-	-	-	-	-	-	-	-	3,0	3,6	3,2	3,2
Λοιπές μεταποιητικές βιομηχανίες	728,0	789,0	872,0	281,0	943,0	1.432,0	1.134,0	947,0	1.082,0	1.003,1	892,3	855,7
Ηλεκτρική ενέργεια, αέριο και νερό	2,0	10,0	14,0	150,0	230,0	333,0	402,0	389,0	843,0	990,2	1.330,1	1.665,4
Κατασκευές	269,0	478,0	467,0	439,0	516,0	550,0	372,0	367,0	323,0	346,1	390,9	388,4
Εμπόριο και επισκευές	2.440,0	2.809,0	3.127,0	2.261,0	2.521,0	2.896,0	3.277,0	3.804,0	4.182,0	4.143,0	3.986,0	4.019,4
Ξενοδοχεία και εστιατόρια	772,0	780,0	931,0	866,0	896,0	961,0	829,0	911,0	710,0	648,7	662,7	719,5
Μεταφορές και αποθήκευση	325,0	411,0	449,0	379,0	293,0	370,0	666,0	649,0	472,0	580,2	548,4	606,2
Ενημέρωση και επικοινωνία	2.511,0	3.596,0	525,0	4.533,0	4.177,0	3.291,0	5.476,0	5.271,0	5.429,0	3.109,8	2.837,3	4.280,8
Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	3.033,0	3.506,0	5.138,0	4.968,0	8.735,0	10.955,0	6.679,0	5.517,0	6.348,0	2.737,6	-1.872,6	-7.113,2
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	180,0	195,0	202,0	263,0	77,0	42,0	194,0	198,0	370,0	280,2	363,7	1.416,8
Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές	153,0	170,0	146,0	231,0	350,0	441,0	361,0	353,0	675,0	585,4	676,0	713,7

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΠΜΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

“ΑΝΑΣΤΑΛΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ ΑΜΕΣΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗ ΤΟΥΣ”

δραστηριότητες													
Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	-	-	-	-	-	-	-	-	-	140,0	249,6	205,2	267,0
Εκπαίδευση	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,2	0,8	0,5
Υγεία και κοινωνική μέριμνα	80,0	71,0	52,0	79,0	130,0	195,0	103,0	31,0	180,0	186,1	214,8	188,2	
Ψυχαγωγικές, πολιτιστικές και αθλητικές δραστηριότητες	104,0	90,0	88,0	80,0	110,0	60,0	162,0	830,0	752,0	613,8	400,3	1.606,0	
Λοιπές υπηρεσίες	200,0	215,0	220,0	113,0	118,0	125,0	222,0	302,0	72,0	25,8	20,0	19,4	
Μη κατανεμόμενα	6,0	10,0	12,0	9,0	24,0	30,0	9,0	20,0	-	-	-	-	
Σύνολο	16.287,0	19.605,0	19.712,0	24.790,0	29.119,0	35.380,0	27.141,0	28.131,0	30.141,0	22.485,6	18.951,1	17.906,1	

Πηγή : Τράπεζα της Ελλάδος

Σημειώσεις :

1. Κατανομή κλάδων οικονομικής δραστηριότητας των επιχειρήσεων κατοίκων σύμφωνα με Eurostat, Balance of Payment Vademecum - NACE rev. 2.

2. Τα στοιχεία περιλαμβάνουν τα επανεπενδυθέντα κέρδη/ ζημιές

Ποσά σε εκατ. ευρώ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΑΝΑΣΤΑΛΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ
ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ ΑΜΕΣΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ
ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗ ΤΟΥΣ**

Ελευθέριος Αυγενάκης